



Informe Febrer de 2010

Recomanacions per a la participació en el procés de revisió de la plataforma d'acció: **BEIJING+15**

mueveteporlaigualdad.org



Mou-te per la igualtat.
És de justícia.



Informe elaborat per
Alexanian, Amanda
Montesinos, María



Índex

1- Introducció	5
2- La Plataforma d'Acció de Beijing: origen, novetats i perspectives	9
3- Catalunya, la Plataforma d'Acció i recomanacions per a la participació a Beijing+15	13
3.1- Avanços cap a la incorporació de l'equitat de gènere	14
3.2- La cimera de Beijing+15: recomanacions per a cada esfera d'especial preocupació de la Plataforma d'Acció	15
3.2.1- Les dones i la pobresa	15
3.2.2- Educació i capacitació de les dones	19
3.2.3- Les dones i la salut	22
3.2.4- La violència contra les dones	25
3.2.5- Les dones i els conflictes armats	27
3.2.6- Les dones i l'economia	29
3.2.7- Les dones en l'exercici del poder i la presa de decisions	32
3.2.8- Mecanismes institucionals per a l'avanç de les dones	34
3.2.9- Els drets humans de les dones	36
3.2.10- Les dones i els mitjans de difusió	38
3.2.11- Les dones i el medi ambient	40
3.2.12- Les nenes	42
4- Recomanacions finals per a la participació a la cimera de Beijing +15	45
Bibliografia	Bibliografia

1. Introducció

La campanya **Mou-te per la igualtat. És de justícia** es desenvolupa per iniciativa de tres organitzacions de la societat civil: Ajuda en Acció, Entreculturas i Interred. La campanya està enfocada a la sensibilització i a la incidència política, i el seu objectiu és impulsar l'avanç cap a l'equitat de gènere i la implementació dels drets de les dones.

Al març de 2010 es compleixen 15 anys de la signatura de la Declaració de Beijing i de l'existència de la Plataforma d'Acció, aprovades el 1995 en el marc de la IV Conferència Mundial de la Dona. La revisió de Beijing+15 posa de manifest la urgència d'aprofundir en la totalitat del sistema de drets desenvolupats per la Plataforma d'Acció.

Per això, en el marc de la campanya **Mou-te per la igualtat. És de justícia**, el present informe analitza la Plataforma en el seu conjunt, assenyalant avanços i carències en la implementació de cadascuna de les seves dotze esferes d'especial preocupació: les dones i la pobresa; educació i capacitació de les dones; les dones i la salut; la violència contra les dones; les dones i els conflictes armats; les dones i l'economia; les dones en l'exercici del poder i la presa de decisions; mecanismes institucionals per a l'avanç de les dones; els drets humans de les dones; les dones i els mitjans de difusió; les dones i el medi ambient; les nenes.

L'informe comença amb el capítol "La Plataforma d'Acció de Beijing: origen, novetats i perspectives". En aquest capítol s'hi presenten els instruments internacionals centrals en la defensa i reivindicació dels drets de les dones: la Plataforma d'Acció de Beijing i les seves revisions, la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW, 1979) i els Objectius del Mil·lenni (ODM, 2000).

El següent capítol, "Catalunya, la Plataforma d'Acció i recomanacions per a la participació a Beijing+15", comença amb la presentació dels aspectes considerats fonamentals en l'avanç cap a la incorporació de l'equitat de gènere en la cooperació al desenvolupament i en altres iniciatives polítiques, com el Pla de polítiques de dones del govern de la Generalitat de Catalunya 2008-2011 o la Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

A continuació s'analitza, per a cada esfera d'especial preocupació de la Plataforma d'Acció, la seva relació amb els ODM i el seu grau de compliment, a la llum dels informes de seguiment que s'han publicat en els últims anys. Aquesta anàlisi conclou plantejant una sèrie de recomanacions per a cada esfera, de cara a la participació catalana a la cimera de Beijing+15.

L'últim capítol "Recomanacions finals per a la participació a la cimera de Beijing+15" recopila els elements clau per a la revisió de la Plataforma d'Acció en relació amb els ODM. Les recomanacions essencials exposades resumeixen els diferents aspectes analitzats en el desenvolupament de l'informe, fent èmfasi en la necessitat d'un compromís polític per part dels estats i dels governs en la implementació real dels drets de les dones.

2. La Plataforma d'Acció de Beijing: origen, novetats i perspectives

La Declaració de Beijing i la Plataforma d'Acció es van aprovar per unanimitat en el marc de la IV Conferència Mundial de la Dona de 1995 en la qual van participar 189 caps d'estat i de govern.

La **Declaració de Beijing** i la **Plataforma d'Acció** es van aprovar per unanimitat en el marc de la IV Conferència Mundial de la Dona de 1995 en la qual van participar 189 caps d'estat i de govern.

La Plataforma d'Acció va incorporar, sota l'impuls dels moviments compromesos amb els drets de les dones i l'equitat de gènere, un ventall molt ampli de qüestions, i continua representant un veritable pla global d'actuacions en pro de la pau, el desenvolupament i els drets humans de les dones.

La Plataforma d'Acció de 1995 és un acord polític entre estats, no vinculant jurídicament mitjançant el qual es comprometen amb un ampli programa d'actuacions respecte als drets humans de les dones. Va ser el resultat d'un procés el recorregut del qual va començar anys enrere: la Plataforma va incorporar els elements que van anar sorgint als fòrums internacionals, en particular, encara que no exclusivament, en el marc de les Conferències Mundials sobre la Dona.¹

Un moment clau en el procés que va culminar amb la Plataforma d'Acció va ser la signatura, en el marc de l'Assemblea General de les Nacions Unides, de la **Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona** (CEDAW, 1979).

La CEDAW és un tractat internacional que forma part del sistema de drets humans de les Nacions Unides i que promou l'assoliment i el compliment dels drets econòmics, socials, culturals, civils i polítics de les dones. Aquest document vincula jurídicament els Estats Part a eliminar les discriminacions que pateixen les dones a tots els nivells de la societat i a engegar mesures perquè les dones puguin gaudir realment dels drets garantits per la convenció. La CEDAW planteja mesures molt àmplies, que van des del canvi en la legislació nacional de cada país, fins a l'eliminació de tots els actes discriminatoris contra les dones, perpetuats no sols per les institucions públiques sinó també per les persones i les empreses. A més a més, la Convenció preveu accions positives per a l'avanç de les dones mitjançant "l'adopció pels Estats Part de mesures especials de caràcter temporal

encaminades a accelerar la igualtat *de facto* entre homes i dones (...)" (article 4 de la CEDAW).

A causa del seu caràcter vinculant i de l'amplitud del compromís, hi ha estats que encara no han signat o adoptat la Convenció (entre ells, els Estats Units). Malgrat la dificultat de la implementació de les seves disposicions, la CEDAW s'ha de considerar el principal instrument jurídic que existeix sobre els drets de les dones.

La Plataforma d'Acció va ser també producte del moment en què es va crear, a conseqüència de les conferències que van tenir lloc sota els auspicis de l'ONU a **principis dels anys 90**, entre d'altres, la Cimera de la Terra de Rio (1992), la Cimera dels Drets Humans de Viena (1993) i la Conferència sobre Població i Desenvolupament del Caire (1994). Aquestes conferències van abordar temes molt importants tals com el desenvolupament sostenible i l'aprofundiment d'un marc internacional de drets humans.

La Plataforma d'Acció manté línies de continuïtat amb els instruments anteriors i, al mateix temps, és un punt d'inflexió ja que representa un moment de gran avanç en la concepció dels drets de les dones i de l'equitat de gènere: és una estratègia global que s'ha construït des del treball en xarxa de les dones i de la societat civil, per denunciar les estructures de poder generadores d'exclusió i de discriminacions.

La Plataforma d'Acció va qüestionar de forma estructural la societat proposant una sèrie de canvis que comprenen la distribució del poder. Amb aquest propòsit, va introduir una estratègia dual: el **mainstreaming de gènere**. D'una banda, encoratja l'**apoderament** de les dones, un procés profund que comprèn tant l'àmbit subjectiu com l'àmbit col·lectiu i polític (Murguialday; Vázquez, 2005). En aquest sentit propicia les condicions perquè les dones augmentin les seves capacitats, perquè es produeixin canvis en les relacions de poder i perquè s'avanci en el camí cap a l'equitat de gènere. Per això, cal incidir en temes fonamentals per a la independència de les dones, com el control sobre la pròpia sexualitat i la capacitat reproductiva.

¹ La primera conferència sobre la condició jurídica i social de les dones va tenir lloc a Mèxic el 1975, la segona a Copenhaguen el 1980 i la tercera a Nairobi el 1985.

D'altra banda, l'estratègia de *mainstreaming* preveu la introducció de la dimensió de les relacions de gènere en totes les institucions, polítiques, processos de planificació i d'adopció de decisions per part de l'Estat (**transversalitat**). La Plataforma d'Acció planteja la necessitat imprescindible d'acompanyar la creació i l'enfortiment dels mecanismes institucionals per a l'equitat de gènere amb profunds canvis organitzatius i dels procediments. La Plataforma d'Acció posa al centre de l'atenció internacional la necessitat de no continuar considerant l'"avanç de les dones" com una preocupació única dels mecanismes institucionals creats per això, sinó que exhorti a la transversalitat, és a dir, que l'equitat de gènere entri a formar part de les prioritats polítiques dels governs. Dit d'una altra forma, que entri en el corrent principal de totes les accions polítiques; *mainstreaming*: *main* (principal); *streaming* (corrent).²

Tot això implica un profund canvi de mirada. Amb la Plataforma d'Acció es va posar en evidència que era imprescindible posar al centre de les negociacions polítiques les relacions de gènere i la distribució del poder en l'estructura social. No obstant, la seva principal dificultat per a la implementació és que no es tracta d'un instrument vinculant, sinó de recomanacions per a l'acció política.

Les dues revisions de la Plataforma d'Acció de Beijing que han tingut lloc fins ara (**Beijing+5** el 2000, i **Beijing+10** el 2005) han demostrat un retrocés en el compromís polític dels estats participants. Falta molt perquè les dotze esferes prioritàries es desenvolupin en el seu conjunt, i hi ha drets qüestionats, sobretot pel que fa als drets sexuals i als drets reproductius.

En l'actualitat, els **Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni** (ODM) són el marc internacional que fixa els objectius de desenvolupament. Aprovats l'any 2000 durant una cimera convocada per les Nacions Unides, els ODM fixen els següents objectius a aconseguir: ODM1-Eradicar la pobresa extrema i la fam; ODM2-Assolir l'ensenyament primari universal; ODM3-Promoure la igualtat entre els sexes i l'autonomia de les dones; ODM4-Reduir la mortalitat infantil; ODM5-Millorar la salut materna; ODM6- Combatre el VIH/SIDA, el paludisme i altres malalties; ODM7-Garantir la sostenibilitat del medi ambient; ODM8-Fomentar una associació mundial per al desenvolupament. Per aconseguir-ho els fixen un horitzó temporal que s'allarga fins al 2015.

Els ODM representen un compromís molt ampli i són una peça fonamental en l'actual agenda internacional del desenvolupament. Així mateix, atreuen una bona part de l'atenció i dels recursos internacionals per a la lluita contra la pobresa i la fam. Malgrat tot, des d'una òptica de l'avanç en els drets de les dones, els ODM no han escapat a les crítiques.

La Declaració del Mil·lenni estableix la igualtat de drets i d'oportunitats entre dones i homes com un valor fonamental de les relacions internacionals del segle XXI i cita explícitament la CEDAW com a referència. No obstant això, l'ODM3, que està dedicat a la igualtat entre els sexes, té un abast limitat contemplat a la llum dels enfocaments d'apoderament i de transversalització plantejats a la Plataforma d'Acció. Això és així ja que, en comparació amb l'amplitud de les dotze esferes de la Plataforma, només considera com a metes l'augment de la presència de les dones en l'educació primària, el creixement de la taxa d'alfabetització de les joves i una major presència de les dones en els parlaments.

Com que s'examinarà amb més detalls al llarg de l'informe, a banda de l'ODM3, en els altres objectius no hi ha indicatiu de preocupació per l'equitat de gènere i, quan es tracta de temes relacionats amb les dones, es fa amb l'accent en la seva "funció" de mares (com passa en l'ODM5 i en l'ODM6 que s'ocupen de la salut materna i de les malalties com el VIH/SIDA). És a dir, encara que formalment els ODM es recolzen en instruments com la CEDAW o la Plataforma d'Acció, a la pràctica no es fan ressò de les novetats aportades pels mateixos. Malgrat això, donada la seva importància en l'agenda internacional actual, i atès que els temes de la pròxima revisió de la Plataforma d'Acció (Beijing+15) estaran centrats en els obstacles que s'interposen en la plena implementació dels ODM, es considera estratègic discutir de quina manera la Plataforma d'Acció pot trobar punts de confluència amb els ODM.

² Dades elaborades per Juana Gallego a partir de l'Anuari de la Comunicació del 2002 del Col·legi de Periodistes de Catalunya (Gallego, 2004: 57). Aquestes observacions es basen en les entrevistes fetes amb ocasió de l'elaboració de l'informe, el maig de 2009.

3. Catalunya, la Plataforma d'Acció i recomanacions per a la participació a Beijing+15

3.1. Avanços cap a la incorporació de l'equitat de gènere

En els últims anys s'han registrat importants avanços en la incorporació de l'equitat de gènere a Catalunya, tant respecte a la sensibilització cap a la ciutadania com a l'activitat normativa. Un clar exemple és l'avanç registrat en el marc de la cooperació catalana al desenvolupament.

Al desembre de 2001 es va aprovar la **Llei de cooperació al desenvolupament de Catalunya**. En aquesta llei s'hi van establir les línies d'actuació, les prioritats i les modalitats de finançament i avaluació. Des de l'aprovació de la Llei de cooperació s'han aprovat dos plans directors (2003-2006 i 2007-2010).

La cooperació catalana al desenvolupament ha fet de la promoció de l'equitat de gènere un dels principis que guien les seves accions. En aquest sentit, es destaca l'evolució que ha tingut lloc des de 2001 fins a l'actualitat: mentre que en la llei de 2001 es feia una mera referència a la necessitat de no discriminació entre dones i homes, en el **Pla Director 2007-2010** es declara explícitament com a marc de referència l'enfocament "Gènere en el Desenvolupament" (GED)³. En particular, el Pla Director vigent estableix entre els seus objectius transversals l'equitat entre dones i homes com a objectiu estratègic.

Malgrat els avanços registrats, els problemes persisteixen. Plasmar en la pràctica els principis rectors de l'equitat de gènere no és una tasca fàcil i cal destacar l'absència, per exemple, d'una partida pressupostària dedicada a la transversalitat de gènere. Això representa una dificultat notable ja que tota política necessita recursos financers i humans suficients per implementar-se. A més a més, és difícil aconseguir un canvi de mentalitat que faci que les accions pro equitat de gènere deixin de ser considerades accions "per a les dones" i es converteixin en accions transformadores cap a les relacions de poder que estructurin les societats.

De l'anàlisi de les dades del pressupost del 2008 de la cooperació catalana al desenvolupament resulta que l'objectiu estratègic d'apoderament de les dones rep poc més del 7% del pressupost (el mínim previst pel pla Anual

del 2008)⁴. La falta de recursos suficients per a l'equitat de gènere és un senyal del feble compromís polític, així com d'una escassa conscienciació de la societat civil per a exigir recursos cap a l'equitat.

Al llarg de 2010 s'elaborarà un **nou Pla Director**. Això representa una ocasió important per avançar encara més en la incorporació dels instruments internacionals com la Plataforma d'Acció i la CEDAW i per aprofundir el compromís cap a l'equitat de gènere en la cooperació.

L'equitat de gènere ha calat en àrees no lligades al món de la cooperació al desenvolupament. Dos exemples significatius d'això són l'aprovació el 2008 de la nova **Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista**, i els esforços fets per incorporar la perspectiva de gènere en el conjunt de les accions de govern mitjançant la promoció del **Pla de polítiques de dones del govern de la Generalitat de Catalunya 2008-2011**.

A partir del reconeixement dels avanços i de les carències que encara persisteixen a Catalunya, la campanya **Mou-te per la igualtat. És de justícia** considera que el procés de revisió de Beijing+15 brinda un excel·lent marc per poder avaluar en quin punt es troba la implementació de les seves esferes prioritàries, tant a nivell global com a Catalunya. Instruments internacionals com la Plataforma d'Acció poden representar, en moments estratègics com aquest, impulsos centrals per avançar cap a l'equitat de gènere i cap a una societat més democràtica.

³ Amb l'enfocament GED comença a incorporar-se al debat la importància de les relacions de poder, del conflicte i les relacions de gènere per entendre la subordinació de les dones.

⁴ Dades de 2008 en el web de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) www.gencat.cat/cooperacioexterior/cooperacio/memoria.html (revisat en data 11.01.2010))

3.2. La cimera de Beijing+15: recomanacions per a cada esfera d'especial preocupació de la Plataforma d'Acció

3.2.1 Les dones⁵ i la pobresa

“La pobresa té moltes causes, algunes d'elles de caràcter estructural. És un problema complex i multidimensional i els seus orígens estan tant en l'àmbit nacional com en l'internacional”. (Plataforma d'Acció)

La lluita contra la pobresa és considerada l'eix central de les accions de l'ajuda al desenvolupament: la pobresa és la primera àrea prioritària a la Plataforma d'Acció de Beijing (PDA) i el primer objectiu de desenvolupament del mil·lenni (ODM1: eradicar la pobresa extrema i la fam).

Però, què s'entén per pobresa?

Les definicions més difoses sobre la pobresa es basen en enfocaments econòmics que consideren l'augment de la pobresa com el descens en el consum i en els ingressos (CEPAL, 2004). També l'ODM1 s'expressa de tal forma quan planteja les seves metes:

- ▶ Reduir a la meitat, entre 1990 i 2015, el percentatge de persones els ingressos de les quals siguin inferiors a 1 dòlar per dia.
- ▶ Reduir a la meitat, entre 1990 i 2015, el percentatge de persones que pateixin fam.

Altres anàlisis proposen anar més enllà d'aquesta definició i considerar les causes que produeixen la pobresa per poder incidir en ella. En aquest sentit, les economistes feministes han contribuït en gran manera a l'ampliació del concepte de pobresa, posant l'èmfasi en les **relacions de poder** que estructurin les societats en jerarquies basades en les relacions de gènere.

⁵ La Plataforma d'Acció utilitza el singular “la dona”, però considerant el reconeixement internacional de la interseccionalitat, de la diversitat i de la complexitat dels col·lectius humans, les categories d'anàlisi s'han pluralitzat: actualment es parla de “dones” i d’“homes”.

L'ODM1 estableix l'eradicació de l'extrema pobresa abans de 2015. Encara que és important tenir consciència de les xifres de pobresa i dels percentatges per regions del món, es pot córrer el risc de perdre's en les xifres i no centrar-se en les causes estructurals. Per això és necessari anar més enllà de les estadístiques, que sovint oculten les desigualtats i impedeixen un enfocament més profund, i analitzar les diverses situacions d'extrema pobresa considerant les relacions de gènere.

A partir dels anys 80 es va elaborar el concepte de **feminització de la pobresa** per subratllar que les dones constitueixen la majoria de la població pobre⁶ i que la pobresa té impactes desiguals en les dones i els homes. Considerant l'estat de la qüestió, resulta imprescindible tenir en compte les desigualtats que afronten les dones tant en l'àmbit familiar com en l'àmbit públic/social, i així mateix realitzar una anàlisi de les relacions de poder en què viuen les persones. L'anàlisi de gènere contribueix a donar una visió de la pobresa com un **procés** i no com un estat, per superar la idea que la pobresa sigui una condició estàtica, gairebé com una característica de les persones, de la qual no se'n pot sortir.

L'economia feminista va fer una aportació important a un desenvolupament conceptual que qüestiona la neutralitat de gènere de les **polítiques macroeconòmiques**. L'informe de la Women's Environment & Development Organization (WEDO) de 2005 "Beijing Betrayed", que analitza l'aplicació de la Plataforma en diferents regions del món, subratlla com les polítiques macroeconòmiques són encara "cegues al gènere"⁷ (WEDO, 2005:21). Aquest informe posa l'accent en un element clau que impedeix incorporar qualsevol perspectiva de gènere en les accions contra la pobresa: molt poques vegades els països desglossen per sexe les dades sobre la pobresa, la qual cosa impedeix tenir una base d'informació estadística sobre la qual plantejar mesures (WEDO, 2005).

A més a més, l'èmfasi en el **mercat** i en la seva capacitat per redistribuir els recursos automàticament continua sent la idea dominant de les grans organitzacions internacionals, com el Fons Monetari Internacional (FMI), el Banc Mundial o l'Organització Mundial del Comerç (OMC). L'accent a l'obertura total dels mercats al comerç internacional i l'èmfasi en la producció agrícola d'exportació tenen impactes desiguals en dones i homes, ja que les dones són les que més treballen en el sector dels conreus de subsistència, patint en major grau el menor suport per part d'institucions com el Banc Mundial a aquests conreus (ZABALA, 2006).

De fet, si es considera la pobresa amb un **enfocament multidimensional**, és necessari també revisar les modalitats de mesurament fins ara utilitzades. Per exemple, analitzar la pobresa exclusivament a través de l'ingrés per càpita invisibilitza la realització de certs treballs (com el treball domèstic i de cura) i no considera la seva aportació al conjunt dels ingressos familiars. En centrar tota l'atenció en l'esfera productiva, s'ignora l'existència de l'esfera **reproductiva**, és a dir, tot el treball necessari perquè les persones puguin créixer, desenvolupar-se i estar preparades per a la vida diària. De fet, l'Informe sobre l'Estat de la Població Mundial de les Nacions Unides (UNFPA, 2005) subratlla que les dones gestionen la majoria de les llars del món, cobrint cada dia les necessitats bàsiques del seu entorn més immediat i duent a terme el paper de

⁶ Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament - PNUD (1995) Informe sobre desenvolupament humà (p.43): "De les persones que viuen en situació de pobresa, el total de les quals s'estima en 1.300 milions, més del 70% són dones. Aquest predomini de la dona entre els pobres és una conseqüència trágica del desigual accés femení a les oportunitats econòmiques, desigualtat que tendeix a empitjorar. En els últims dos decennis, la quantitat de camperoles que viuen en la pobresa absoluta va augmentar en gairebé un 50%. Cada vegada més, la pobresa té rostre femení".

⁷ Polítiques cegues al gènere són aquelles que no consideren les relacions de gènere i que no tenen en compte l'impacte de gènere de qualsevol mena d'actuació.

curadores en encarregar-se de l'alimentació, la salut, l'afecte, l'educació i tot el que sigui relatiu al manteniment i a la reproducció de la vida de les persones. No obstant això, les seves aportacions al desenvolupament de les societats estan invisibilitzades, i no hi ha respostes polítiques eficaces per a un repartiment més equitatiu dels recursos.

Si s'assumeix el caràcter multidimensional de la pobresa és necessari relacionar el major benestar de les persones amb l'existència de serveis adequats de salut, d'educació, d'habitatge i garantir la distribució de la propietat de la terra. En disminuir la despesa pública i la capacitat de l'Estat de garantir els serveis socials, s'obstaculitza qualsevol esforç perquè es millorin les condicions de pobresa de la població. L'absència de serveis essencials, com un sistema educatiu i sanitari públic i accessible, produeix una major **càrrega de treball per a les dones** que, en línia amb els rols de gènere que la societat atribueix a dones i homes, són qui s'encarreguen de reduir l'impacte sobre el benestar de les famílies provocat per la manca d'aquests mateixos serveis.

Les interrelacions entre el **sistema financer** i les desigualtats de gènere han estat objecte de l'última sessió (53) de la Comissió sobre l'Estat de la Dona de les Nacions Unides, que va tenir com a tema emergent "La perspectiva de gènere en la crisi econòmica". La crisi econòmica té un fort impacte sobre les dones, en trobar-se, generalment, en un estat de major vulnerabilitat tant respecte a la desocupació i a les precàries condicions laborals, com a l'obligació de tirar endavant, en molts casos, la família.

En línia amb els aspectes anteriorment esmentats, la Plataforma d'Acció encoratja les dones perquè puguin disposar de majors instruments i recursos per desenvolupar les seves vides d'acord amb els seus interessos i necessitats. Cal impulsar processos d'**apoderament** que han de propiciar condicions perquè les dones augmentin les seves capacitats

i el seu protagonisme com a grup social, assumint que l'apoderament de les dones requereix canvis radicals en els processos i estructures que reproduïxen la seva posició subordinada als homes. En aquests termes és necessari, entre d'altres coses, facilitar a les dones l'accés a crèdits, a serveis jurídics, a la terra, a l'herència i el suport a la creació de microempreses. És a dir, facilitar l'accés i el control als recursos (materials, socials, culturals) perquè les dones puguin prendre el control de les seves vides i poder elegir.

Qualsevol iniciativa hauria d'evitar la instrumentalització de les dones o l'aplicació d'una visió de les dones com a víctimes i com a persones febles que necessiten ajuda. És important assumir sempre la idea d'impulsar canvis que impliquin l'autodeterminació i la independència econòmica de les dones.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

“La pobresa es manifesta de diverses maneres, entre elles la carència d'ingressos i recursos productius suficients per procurar-se un mitjà de vida sostenible; la fam i la malnutrició; la mala salut; la falta d'accés, o l'accés limitat, a l'educació i altres serveis bàsics; l'augment de la morbiditat i la mortalitat causada per malalties; l'habitatge inadequat o la carència d'habitatge; les condicions d'inseguretat i la discriminació i exclusió socials. Es caracteritza també per la falta de participació en el procés d'adopció de decisions i en la vida civil, social i cultural. La pobresa està present en tots els països: en molts països en desenvolupament afecta grans masses, mentre que en països desenvolupats apareix en enclavaments de pobresa situats enmig de la prosperitat”. (Plataforma d'Acció)

L'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), mitjançant el Pla Director 2007-2010, està compromesa amb una concepció de la pobresa de tipus integral, afirmant que eradicar la pobresa “no significa lluitar simplement per satisfer les necessitats materials o per superar els dèficits en la distribució de la renda, sinó, bàsicament, treballar per ampliar els drets, oportunitats i capacitats de la població més desafavorida” (Pla Director 2007-2010).

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de pobresa de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Fomentar estudis sobre les conseqüències desiguals en les relacions de gènere de la privatització dels serveis socials i de l'obertura dels mercats, tant a Catalunya com als països amb els quals es coopera.
- ▶ Destinar recursos suficients als serveis socials educatius, de salut, d'habitatge, d'atenció jurídica, d'atenció a les persones dependents, ja que sense ells no es concreta l'ajuda real per a la disminució de la càrrega total de treball de les dones.
- ▶ Destinar temps, recursos i esforços per dur a terme diagnòstics que tinguin en consideració el desigual accés i control dels recursos per part de les dones i dels homes.

- ▶ Atendre especialment les situacions de vulnerabilitat de les dones, com en el cas de les dones migrants, de les dones cap de família o de les dones joves.
- ▶ Visibilitzar el treball reproductiu de les dones, tant a través dels mitjans de comunicació com a través de l'elaboració de pressupostos amb perspectiva de gènere.
- ▶ Fomentar l'obtenció de dades i estadístiques desglossades per sexe i edat que puguin donar més informació sobre les desigualtats de gènere.

3.2.2. Educació i capacitat de les dones

“L'educació és un dret humà i constitueix un instrument indispensable per aconseguir els objectius de la igualtat, el desenvolupament i la pau”. (Plataforma d'Acció)

L'educació és un dret humà garantit tant per la “Declaració universal dels drets humans” de 1948, com pel “Pacte Internacional de drets econòmics, socials i culturals” de 1966. El dret a l'educació es va redefinir el 1990 amb la Declaració Mundial sobre Educació per a Tots (UNESCO) i amb els següents compromisos internacionals (com el Fòrum Mundial sobre l'Educació de Dakar de 2000) i els monitoratges anuals de seguiment.

Els **ODM2** i **ODM3** dediquen especial atenció a l'educació mitjançant les metes:

- ▶ Vetllar perquè l'any 2015 els nens i les nenes de tot el món puguin acabar un cicle complet d'ensenyament primari.
- ▶ Eliminar les desigualtats entre sexes en l'educació primària i secundària, preferiblement per a l'any 2005, i en tots els nivells de l'ensenyament abans de la fi de l'any 2015.

Malgrat aquest marc internacional i els avanços detectats, les dades parlen d'una situació encara molt greu. L'últim informe de seguiment de la iniciativa “Educació per a tots” de la UNESCO afirma que en el 2006 “hi havia 75 milions de menors sense escolaritzar, dels quals un 55% eren nenes” (Watkins, 2008:4).

No obstant això, per entendre les enormes desigualtats que pateixen les nenes, les joves i les dones en el sector de l'educació, és necessari anar més enllà del percentatge d'inscripció a les escoles primàries.

La Plataforma encoratja, com a primer pas, l'**accés** de les nenes i de les joves al sistema educatiu ja que les nenes encara representen més de la meitat de les persones no escolaritzades. Malgrat això, pel que fa a l'**educació primària**, les estadístiques han millorat i el 2006 “en l'educació primària, la proporció de països que han aconseguit la paritat es xifra en dos terços” (Watkins, 2008:5).

No obstant això, com analitza l'informe de WEDO, encara que les taxes d'inscripció hagin pujat, “les estadístiques no expliquen tota la història” (WEDO, 2005:23). Les estadístiques informen sobre la matrícula, però no informen sobre l'assistència a l'escola. Les nenes solen absentar-se dels cursos per qualsevol necessitat de la família (de cura, de treball en el camp, de treball domèstic). I encara que hagin pogut acabar el cicle de primària, s'han considerat els seus estudis com una prioritat de cara al seu futur? En quina mesura les nenes han hagut d'ocupar-se d'assumptes que la societat i la família consideren responsabilitat de les nenes i no dels nens?

“Augmentar la matrícula i les taxes de retenció escolar de les nenes, assignant a aquesta activitat els recursos pressupostaris necessaris; obtenint el suport dels pares i de la comunitat, així com realitzant campanyes, establint horaris escolars flexibles, atorgant incentius i beques i adoptant altres mesures encaminades a reduir els costos que comporta per a la família l'educació de les nenes i facilitar als pares la possibilitat d'elegir educació per a les seves filles; vetllant perquè les institucions educatives respectin els drets de les dones i les nenes a la llibertat de consciència i de religió i derogant tot tipus de legislació discriminatòria des dels punts de vista religió, racial o cultural”. (Plataforma d'Acció)

La Plataforma d'Acció centra també l'atenció en l'**educació secundària i terciària**. Les últimes dades disponibles indiquen, per exemple, que només un 37% dels països han aconseguit la paritat entre les joves i els joves en el nivell educatiu secundari (Watkins, 2008). En la formació secundària, respecte de la primària, es donen majors circumstàncies que impedeixen a les dones romandre en el sistema educatiu: matrimonis precoços, embarassos juvenils, etc. Quant a l'ensenyament terciari, la formació professional i l'educació permanent, l'èmfasi es posa en el fet que les dones tenen el dret a capacitar-se i formar-se en qualsevol ocupació i en aquelles matèries que són considerades pel sistema sociocultural domini dels homes, com les ciències, l'enginyeria, la capacitació en matèria de gestió i la tecnologia.

L'**alfabetització** de les dones adultes és un altre objectiu de la Plataforma d'Acció, amb especial dedicació a les dones que es troben en una posició de vulnerabilitat com les dones rurals, les dones amb discapacitats, les dones migrants, les refugiades i les desplaçades. La metodologia en el procés d'alfabetització ha de dirigir-se cap a l'apoderament personal i col·lectiu: no es tracta només d'alfabetitzar les dones, sinó que també és necessari utilitzar la formació per impulsar processos de conscienciació de les dones que ajudin a la seva autodeterminació.

És important, a més a més, que el sistema educatiu no sigui discriminatori i que incideixi, en comptes de reforçar, en les desigualtats de gènere. El **material escolar i el professorat**, en molts contextos i ocasions, continuen reproduint i reforçant els estereotips de gènere, que atribueixen a les nenes capacitats “innates” per a la cura, la vida domèstica i el matrimoni, mentre que consideren els nens, per la seva naturalesa, més agressius, més preparats per a la vida pública i el lideratge, amb més necessitat de moure's, córrer i fer esport.

Independentment d'això, sense **voluntat política** i sense **recursos** no es poden aconseguir canvis reals en les desigualtats del sistema educatiu. La Plataforma d'Acció remarca la insuficient assignació, en molts països, de recursos per a l'educació, encara més en un context de crisi global. Això impedeix una acció real, no només perquè sense recursos no són possibles les reformes necessàries, sinó també perquè els costos derivats de menors serveis educatius i de menor qualitat de l'educació recauen sobre les dones, les nenes i les joves, en haver d'assumir els serveis abandonats per l'Estat.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

El dret a l'educació representa una de les prioritats sectorials del Pla Director 2007-2010 de la cooperació catalana al desenvolupament. L'objectiu estratègic del "Dret a l'educació" estableix la necessitat d'una "especial atenció a l'escolarització de les nenes i les adolescents" i de la promoció de l'alfabetització per a persones adultes que tinguin en compte l'especificitat de les dones.

A Catalunya, hi ha un marc legislatiu i programàtic per a la implementació de la coeducació a les escoles i la recent llei d'educació, de juliol de 2009, té en la **coeducació**⁸ un principi ordenador i un marc d'actuació (Llei 12/2009: art. 2, 43 i 77).

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera d'educació de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Implementar, mobilitzant recursos humans i financers, les disposicions legislatives sobre coeducació vigents a Catalunya i en la cooperació al desenvolupament.
- ▶ Posar especial èmfasi en la formació en gènere per al professorat que sigui adequada i continuada en cada context.
- ▶ Elaborar programes d'ensenyament sobre salut sexual a fi d'apoderar les joves i responsabilitzar els joves.
- ▶ Parar una especial atenció a les discriminacions que creuen diferents eixos com el sexe, l'origen ètnic, la discapacitat i la classe social.
- ▶ Elaborar mesures positives perquè les dones accedeixin als sectors d'aprenentatge socialment considerats masculins, com els de les ciències.
- ▶ Encoratjar per a la valoració del treball domèstic i de cura i la coresponsabilitat dels nois i els homes respecte a això.
- ▶ Implementar les disposicions que prescriuen una atenció especial cap a les dones en l'alfabetització de persones adultes.

⁸ Segons l'Institut Català de les Dones (ICD) "(...) El nou model d'escola coeducativa pretén superar el sexisme i l'androcentrisme adoptant els mecanismes que es creguin més oportuns per avançar cap a un enfocament equitatiu dels continguts, dels mètodes, del llenguatge, de les relacions, de l'organització i de tota la dinàmica generada en la pràctica educativa" (Roset; Pagès; Lojo; Cortada, 2008:10).

3.2.3. Les dones i la salut⁹

“La salut no és només l'absència de malalties o dolors, sinó un estat de ple benestar físic, mental i social. El principal obstacle que impedeix a les dones aconseguir el més alt nivell possible de salut és la desigualtat entre les dones i els homes i entre dones en diferents regions geogràfiques, classes socials i grups indígenes i ètnics”. (Plataforma d'Acció)

Entre els vuit Objectius del Mil·lenni, l'ODM5 està específicament dedicat a la millora de la salut materna i l'ODM4 a la reducció de la mortalitat infantil. Aquests es desenvolupen en les següents metes:

Reduir en dues tercers parts, entre 1990 i 2015, la mortalitat dels nens menors de 5 anys.

Reduir, entre 1990 i 2015, la mortalitat materna en tres quarts parts.

Els ODM4 i ODM5 representen la base sobre la qual construir les garanties per a l'accés i la qualitat dels serveis de salut primària pel que respecta a la salut reproductiva, així com una base per enfrontar-se a les discriminacions que pateixen les nenes. No obstant això, en aquestes metes els ODM es refereixen exclusivament a la salut de les dones en relació amb la salut materna i amb les seves responsabilitats com a mares cap a la seva descendència.

En canvi, la Plataforma d'Acció considera la salut de les dones en **tot el cicle vital**, des de la pubertat fins a la menopausa, i entenent la salut de les dones com un dret individual de cadascuna, no relacionat únicament amb la maternitat (Abeysekera, 2004).

De fet, el gènere és un eix d'anàlisi central per entendre les relacions de poder que estructuren la societat i que influeixen profundament en la salut. Ser home o dona, viure al camp o a la ciutat, tenir ingressos econòmics suficients o no, són factors determinants per a l'estat de salut de les persones. La Plataforma d'Acció considera un ampli ventall de qüestions que es relacionen amb la salut: l'accés als serveis de salut, la disminució de la despesa pública destinada a la salut, la pobresa, les diferents maneres en què les dones pateixen les malalties, el control de les dones sobre el seu propi cos i la sexualitat, la salut reproductiva, la violència de gènere.

Per a les dones de tot el món continua sent difícil disposar de serveis de **salut primària** accessibles i complets així com la possibilitat de gaudir dels sistemes de seguretat social durant tota la vida i en igualtat amb els homes (Consejo Económico y Social, 2004). Aquestes carències, centrals per garantir la salut de les dones, són degudes en gran manera a la reducció de la despesa pública en el sector salut i a la seva privatització, que limita de manera determinant la possibilitat de les dones amb menors recursos de gaudir de serveis mèdics gratuïts i de qualitat.

L'informe WEDO remarca l'incompliment de les disposicions de Beijing quan denuncia la necessitat de donar una atenció especial a les **dones rurals i a les dones indígenes** pel que fa al seu accés als serveis de salut (WEDO, 2005).

⁹ La Santa Seu va formular una reserva general sobre aquesta àrea prioritària. Segons la definició de la Convenció de Viena sobre el dret dels Tractats (1969) "s'entén per "reserva" una declaració unilateral, sigui quin sigui el seu enunciat o denominació, feta per un Estat en signar, ratificar, acceptar o aprovar un tractat o en adherir-se a ell, a fi d'excloure o modificar els efectes jurídics de certes disposicions del tractat en la seva aplicació a aquest Estat" (art. 2.d).

“La salut reproductiva comporta la capacitat de gaudir d’una vida sexual satisfactòria i sense riscos i de procrear, i la llibertat per decidir fer-ho o no fer-ho, quan i amb quina freqüència”. (Plataforma d’Acció)

Un altre element important contingut a la Plataforma d’Acció és la necessitat de fer front a les malalties de transmissió sexual, entre elles el **VIH/SIDA**, amb una atenció particular a la salut de les dones. De les últimes dades de l’informe del Fons de les Nacions Unides per a les Dones (UNIFEM) “El progrés de les dones en el món 2008/2009” resulta que hi ha una dramàtica prevalença del VIH/SIDA entre les dones joves respecte als seus coetanis barons: tenen entre dues i tres vegades més probabilitat d’infectar-se de VIH, a paritat d’edat i zona geogràfica (UNIFEM, 2008). L’atenció a les relacions de poder ajuda a interpretar dades com aquestes, ja que moltes vegades les dones tenen menys accés a les informacions sobre la prevenció, tenen menys poder de negociar amb els homes relacions sexuals segures i pateixen violència sexual, la qual cosa augmenta el risc d’infecció.

La Plataforma d’Acció planteja també la necessitat que es millorin, des d’una perspectiva de gènere, els sistemes de salut mitjançant la **formació del personal sanitari** i l’elaboració de codis ètics que fomentin una atenció no sexista, no discriminatòria i que compti amb “el consentiment responsable, voluntari i ben fundat” de les pacients. Respecte als canvis en les pràctiques mèdiques, la Plataforma d’Acció afirma l’obligació del personal sanitari d’acabar amb les intervencions mèdiques perjudicials, innecessàries i coercitives així com amb l’administració excessiva de medicaments a les dones. D’aquesta manera, la Plataforma reconeix l’existència i la perillositat del fenomen de la **sobremedicalització** del cos de les dones, pel qual es recepten més medicaments del que és necessari, dosis més altes i intervencions quirúrgiques innecessàries.

La Plataforma d’Acció va anticipar l’ODM5 en disposar la reducció de la taxa de **mortalitat materna**. De l’últim informe de seguiment dels ODM resulta que cada any continuen morint per causes relacionades amb la maternitat i el part 536.000 dones, el 99% de les quals viuen als països en desenvolupament. Com apareix en l’informe “la mortalitat materna figura entre els indicadors de salut que permeten evidenciar una de les majors bretxes que separen rics i pobres, tant entre països com dins ells” (ONU 2009:26). Malgrat això, l’informe afirma que l’ODM5 és en el que menys s’ha avançat i el que ha experimentat una forta reducció de fons assignats.

En la Plataforma d’Acció la **salut sexual i la salut reproductiva**¹⁰ s’entenen de manera àmplia, compronent el dret a la informació sobre la planificació familiar, a la prevenció, a una vida sexual lliure i no coercitiva. No obstant això, una de les condicions centrals per poder gaudir plenament de la pròpia salut reproductiva és l’existència de marcs legals per a la interrupció de l’embaràs com un dret de les dones, la qual cosa és encara inexistent en la majoria de les legislacions nacionals.

No va ser fins al 2007 que entre els ODM se’n va afegir un de concernent a la salut reproductiva, mitjançant el qual es van formular indicadors tals com la taxa d’ús d’anticonceptius, la taxa de natalitat entre les adolescents o l’accés a serveis de planificació familiar. D’aquesta manera s’ha ampliat la cobertura dels ODM a les qüestions relatives a la salut de les dones, encara que es continua pensant en la seva salut exclusivament en relació a la reproducció.

¹⁰ En la conferència del Caire (1994) per primera vegada es va afirmar que els drets sexuals i els drets reproductius són drets humans.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

Respecte a la cooperació al desenvolupament, el **Pla Director** actual conté entre els seus objectius estratègics el "Dret a la salut i a l'aigua". En línia amb la Plataforma d'Acció, el Pla se centra en les accions d'enfortiment del sistema públic de salut, en la millora de la salut sexual i reproductiva i de la salut maternoinfantil i en la lluita contra malalties com el VIH/SIDA, la malària, la tuberculosi, etc.

El **Pla de polítiques de dones del govern de la Generalitat de Catalunya 2008-2011** planteja la necessitat de promoure la investigació mèdica sobre les patologies en les dones, sensibilitzar les persones professionals de l'àmbit sanitari i incorporar en la pràctica la diversitat de situacions viscudes per les dones migrants, les dones lesbianes i les dones amb discapacitats.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de salut de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Promoure investigacions que examinin els diferents símptomes que les malalties tenen en dones i en homes.
 - ▶ Atendre especialment la salut de les dones en situació de particular vulnerabilitat, com les dones grans o les dones de baixos ingressos.
 - ▶ Posar un èmfasi especial en la situació de les dones i de les joves respecte a les malalties de transmissió sexual, com el VIH/SIDA.
 - ▶ Desenvolupar un treball de sensibilització amb els adolescents i els adults respecte a la pròpia conveniència de relacions sexuals lliures i respectuoses i cap a pràctiques de prevenció, així com cap a l'atenció de la pròpia salut.
- ▶ Mobilitzar recursos i executar les disposicions relatives als drets a la salut de les dones i a la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques de salut.
 - ▶ Emfatitzar la formació en gènere per a les persones professionals del sector salut.

3.2.4. La violència contra les dones

“L'expressió ‘violència contra les dones’ es refereix a tot acte de violència basat en gènere que té com a resultat possible o real un dany físic, sexual o psicològic, incloses les amenaces, la coerció o la privació arbitrària de la llibertat, ja sigui que ocorri en la vida pública o en la privada”. (Plataforma d'Acció)

La violència contra les dones és la màxima expressió de les relacions de poder dels homes sobre les dones, de la discriminació i de la situació de desigualtat que pateixen les dones.

La violència contra les dones té múltiples dimensions: pot ser tant física, com sexual, com psicològica, i pot ocórrer en la família, en la comunitat o pot ser perpetrada o tolerada per l'Estat.

En l'actualitat, les dades sobre violència continuen sent preocupants: segons l'UNIFEM globalment s'estima que sis de cada deu dones han patit algun tipus de violència al llarg de les seves vides. Els avanços dels estats són encara molt escassos, ja que en 102 estats (sobre un total de 198) encara no hi ha cap llei específica sobre violència contra les dones, i almenys en 53 estats no es considera un crim la violació en el matrimoni.¹¹

Malgrat les dades que demostren la urgència i la gravetat del problema, entre els vuit **ODM** no es va incloure ni la violència contra les dones ni la violència de gènere.

Segons la Plataforma d'Acció, els governs han de condemnar la violència contra les dones sense invocar cap raó cultural o religiosa. La Plataforma declara que la violència és un **fenomen estructural**, present en tots els estats. Per això, encoratja que els governs ratifiquin i es

comprometin políticament amb les **convencions sobre els drets humans** que inclouen la violència contra les dones, entre elles la recomanació general 19 del Comitè de la CEDAW de 1990 i la Declaració sobre l'Eliminació de la Violència contra la Dona de 1993, a més de col·laborar amb la Relatora Especial de la Comissió de Drets Humans sobre la Violència contra les Dones de les Nacions Unides.¹²

És necessari garantir la “protecció de les dones víctimes de la violència”, “la reparació dels danys causats, la indemnització”, i la “rehabilitació dels agressors”. Tot això facilitant l'accés de les dones als sistemes judicials i creant mecanismes institucionals perquè les dones i les nenes se sentin més segures en interposar les denúncies per violència.

S'ha de dirigir una especial atenció cap a les **situacions de vulnerabilitat** com poden ser les de les dones amb discapacitats, les indígenes, les nenes, les dones de les zones rurals, les dones grans, les dones a les presons. És necessari capacitar el personal i reforçar les institucions intermèdies com els centres d'atenció primària de salut, els centres de planificació familiar, les escoles, els centres que ofereixen serveis a les persones migrants, etc. Totes aquestes actuacions necessiten **recursos** per poder ser implementades. Els recursos assignats pels governs a la lluita contra la violència no resulten gairebé mai suficients, segons l'Informe de seguiment de Beijing, impeding així un real i eficaç impacte de les mesures previstes.

¹¹ Dades en la pàgina web d'UNIFEM www.unifem.org/gender_issues/violence_against_women/ (revisat en data 11.01.2010)

¹² Des d'agost de 2009, la relatora de l'ONU sobre violència contra les dones, les seves causes i conseqüències és Rashida Manjoo.

No obstant això, l'Estat és reconegut per la Plataforma no sols com el garant contra la violència, sinó també com el responsable de tolerar i perpetuar la **violència de les seves pròpies institucions**. Per tant, es promouen des de la Plataforma d'Acció mesures de formació per al personal de la policia, de les presons i de les forces de seguretat, a més de preveure penes per als actes de violència comesos per ells.

Enfrontar-se a la violència de gènere significa canviar radicalment l'estructura de poder que configura les relacions de gènere, per tant, és imprescindible que els **homes** estiguin directament involucrats en les actuacions perquè es produeixin millores. Exigir a tota la societat, especialment als homes, un paper actiu contra la perpetuació i la justificació de la violència.

La Plataforma reconeix la importància de la promoció d'**investigacions** que estudiïn les causes estructurals de la violència de gènere, les seves conseqüències, les seves diferents formes de manifestar-se. A més a més, promou la creació de sistemes de recollida de dades que puguin donar mostra de la gravetat i la difusió del fenomen, sobretot en les seves expressions més ocultes i menys reconegudes socialment, com és la violència de gènere a la llar.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

La cooperació catalana al desenvolupament, mitjançant el **Pla Director 2007-2010**, identifica la violència de gènere com un dels eixos d'acció prioritaris en la seva actuació. De fet, hi ha un objectiu específic de la cooperació catalana que es dirigeix cap a mesures de prevenció i cap a l'eliminació de la violència física, sexual, psicològica i social contra les dones.¹³

A Catalunya, des de 2008 ha entrat en vigor la **Llei catalana sobre el dret de les dones a eradicar la violència masclista**, i el 2004 ha estat aprovada la **Llei orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere**. La llei catalana considera la violència tant en l'àmbit de la parella com en l'àmbit laboral i social, ampliant els límits fixats per la llei estatal.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de violència de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Engegar les mesures necessàries perquè es compleixin les lleis i les disposicions que contribueixen a la prevenció i eliminació de la violència contra les dones.
- ▶ Posar especial èmfasi en la coeducació a les escoles perquè es faci efectiva una formació que promogui l'equitat de gènere.
- ▶ Implementar les mesures de la llei relatives als mitjans de comunicació que encoratgin l'elaboració d'un codi ètic en relació amb el sexisme i totes les formes de violència contra les dones.
- ▶ Parar especial atenció a la violència que pateixen les dones en situació de particular vulnerabilitat com les refugiades, les migrants, les nenes, les dones grans, les lesbianes, les empresonades, les treballadores sexuals, etc.
- ▶ Implementar el treball amb els adolescents i els adults cap a la prevenció de les pràctiques violentes.
- ▶ Dedicar recursos per a la difusió dels plantejaments de les noves masculinitats.

¹³ Objectiu estratègic 5.2 del Pla Director de Cooperació al Desenvolupament 2007-2010 "Contribuir a la prevenció i eradicació de la violència física, sexual, psicològica i social contra les dones".

3.2.5. Les dones i els conflictes armats

“La pau està indissolublement unida a la igualtat entre les dones i els homes i al desenvolupament”.
(Plataforma d'Acció)

En una societat en guerra s'aguditzen les desigualtats de gènere preexistents, la qual cosa fa que les dones, les nenes i els nens pateixin conseqüències específiques en situacions de conflicte i de postconflicte. Com denuncia la Plataforma d'Acció, les **víctimes civils**, entre les quals la majoria són dones i menors, sovint són més nombroses que les de combatents. A més a més, com a conseqüència dels conflictes armats, s'agreuja la càrrega de treball de les dones, moltes vegades les úniques que garanteixen la supervivència de la família, i es produeixen fenòmens com els desplaçaments massius de persones, de les quals la gran majoria són dones, nenes i nens.

De fet, el 80% de les **persones refugiades** són dones i menors que pateixen condicions particulars respecte a la seva integritat i seguretat, la seva protecció i la seva rehabilitació. Tot això forma part de les disposicions de la Plataforma d'Acció, juntament amb la previsió de la necessitat de garantir igualtat de tracte entre dones i homes, tot allò que concerneix a la concessió de l'asil, i del reconeixement de l'estatus de persones refugiades i del principi de no devolució, garantia clau del Tractat de Ginebra (1951).

La Plataforma d'Acció denuncia la **violència sexual** que pateixen les dones en contextos de guerra: violacions sistemàtiques, esclavitud sexual, embaràs forçat, abusos sexuals. És important considerar que la violència sexual és una violència específica dins les dinàmiques de guerra, no és un acte puntual, sinó una pràctica sistemàtica i estructuralment connectada amb els conflictes, tal com planteja la Ruta Pacífica de les Dones de Colòmbia:

“En el context del conflicte armat colombià, actors armats segresten les dones, les retenen cert temps en esclavitud sexual, les violen i les obliguen a exercir tasques domèstiques. En alguns casos, després de violar-les, se les ha mutilat sexualment abans de matar-les. Les dones contra les quals perpetren violència sexual es veuen obligades a ocultar la seva tragèdia per diversos motius, sobretot perquè temen les amenaces de mort dels qui les violen. Les que sobreviuen a la violació, sovint queden embarassades.”
(Sánchez 2009: p.11)

El Consell de Seguretat de les Nacions Unides, al setembre de 2009, va formalitzar la **resolució 1888** sobre violència sexual en els conflictes armats. Aquesta resolució tracta específicament la qüestió dels abusos sexuals, representant l'última d'una sèrie de resolucions que, a partir de la **resolució 1325** de 2000, s'han succeït en els últims anys sobre el tema de les dones en situacions de conflicte.¹⁴ Aquestes resolucions s'uneixen a les conferències internacionals que s'han ocupat del tema, tals com la Convenció sobre els Refugiats de 1951, la CEDAW de 1979 i la Convenció sobre els drets del nen de 1989.

La resolució 1325 va reconèixer per primera vegada l'especificitat de la situació de les dones i dels menors en les situacions de conflicte, encoratjant per a una participació de les dones en la prevenció dels conflictes, en els processos de pau, en els cossos de seguretat, a més d'afirmar la responsabilitat dels estats a posar fi a la impunitat dels culpables dels delictes i de formar les seves tropes “sobre la protecció, els drets i les necessitats especials de les dones, així com l'ensinistrament amb mires a la conscienciació respecte del VIH/SIDA” (Consejo de

¹⁴ Resolucions del Consell de Seguretat de l'ONU: 1325(2000), 1612(2005), 1674(2006), 1820(2008) i 1882(2009).

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

Seguridad, 2000, paràgraf 5).

En aquest sentit, la Plataforma d'Acció subratlla la importància de la **participació de les dones en els processos de pau**, en igualtat amb els homes i prenent part en les decisions. La resolució 1325 recull de la Plataforma d'Acció el que concerneix a les recomanacions sobre la participació de les dones en la mateixa estructura de l'ONU: la resolució invita que hi hagi més dones representants especials de l'ONU sobre el terreny, que més dones participin en les operacions de manteniment de la pau i que es recolzin les iniciatives de pau de les organitzacions locals de dones.

No obstant això, els informes de seguiment demostren que els avanços són encara molt limitats. Respecte a la participació de les dones, des de 1992, només el 2,4% de les persones signants dels acords de pau van ser dones, i mai s'ha nomenat una dona com a "mediadora principal" (Consejo de Seguridad, 2009b). Les dones segueixen absents de les conferències de pau i fins i tot entre el personal mediador de les Nacions Unides. A més a més, es posa de manifest que l'activisme de les **dones organitzades** rarament produeix reconeixement oficial durant els processos de pau i no sol considerar-se en les negociacions oficials.

Malgrat les recomanacions de la Plataforma d'Acció, les dades revelen que les **despeses militars globals** de 2008 han augmentat el 4% en comparació amb el 2007, i un 45% des de 1999. Per exemple, des de la segona guerra mundial les despeses militars dels Estats Units no havien estat tan altes en termes absoluts com en els vuit anys de presidència de George W. Bush, com a conseqüència de les guerres a l'Afganistan i l'Iraq (SIPRI, 2009).

La cooperació catalana inclou entre les seves línies d'actuació l'**ajuda humanitària** mitjançant la qual elabora actuacions en contextos de crisi. Encara que sigui un sector d'acció menor respecte a d'altres,¹⁵ és important considerar que les dones no són només un grup vulnerable, sinó que són un agent clau en les reconstruccions, motiu pel qual han de participar en la presa de decisions.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de conflictes armats de la Plataforma d'Acció:

Apostar per una disminució de les despeses militars.

Engagar mesures concretes per prevenir i penalitzar tot acte de violència sexual en situacions de conflicte.

Garantir a les dones víctimes d'abusos sexuals l'accés als serveis necessaris d'assistència, rehabilitació i reparació.

Donar efectivitat a la participació de les dones i de les seves organitzacions de base en els processos de pau i negociació en contextos de conflicte i postconflicte: les dones no només són víctimes del conflicte, sinó també són agents actius en el manteniment del teixit social, tant durant els conflictes com en la fase posterior.

Aplicar la perspectiva de gènere en totes les actuacions plantejades, considerant les conseqüències desiguals sobre dones i homes en termes de distribució de recursos, seguretat i accés al poder.

Fomentar l'apoderament de les dones com a eix d'actuació indissolublement relacionat amb qualsevol acció en situació de conflicte.

¹⁵ Només el 9,09% de les despeses de la cooperació catalana es dirigeixen a aquesta línia humanitària, segons les dades de 2008 en el web de l'ACCD www.gencat.cat/cooperacioexterior/cooperacio/memoria.html (revisat en data 11.01.2010)

3.2.6. Les dones i l'economia

“La participació de les dones en la força laboral continua augmentant (...) encara que no s'ha alleugerit en conseqüència la seva càrrega de treball no remunerat a la llar i a la comunitat”. (Plataforma d'Acció)

Entre els indicadors de l'ODM3 sobre apoderament de les dones, està inclòs l'objectiu d'augmentar la proporció de dones empleades en el sector no agrícola. A més a més, cal destacar que entre les metes afegides el 2007 als ODM en figura una que, en el marc de l'ODM1 contra la pobresa, s'ocupa de la millora de les condicions del treball productiu. Aquesta meta afirma que és necessari per al 2015:

Aconseguir la plena ocupació, l'ocupació productiva i el treball decent per a tothom, incloses les dones i els joves.

La Plataforma d'Acció de Beijing planteja un abast més ampli en relació amb els drets econòmics de les dones. En primer lloc, denuncia l'absència de les dones en la definició de les **polítiques macroeconòmiques**, en la presa de decisions respecte a les polítiques financeres, comercials, monetàries, fiscals i salarials. L'informe de seguiment de la Plataforma reconeix que, encara que en alguns sectors els estats hagin avançat, pel que fa a la presència de les dones en els nivells de direcció de l'economia:

“(els estats) presten menys atenció a la participació de la dona en la formulació de polítiques i l'adopció de decisions econòmiques. Els estereotips de gènere continuen impedit que la(les) dona(es) exerceixi(n) alts càrrecs en el sector privat i en el govern.” (Consejo Económico y Social, 2004: 69)

En segon lloc, la Plataforma s'ocupa de les **discriminacions** que pateixen les dones en el treball assalariat. La divisió sexual del treball¹⁶ comporta beneficis i accés desiguals a dones i a homes a l'ocupació i als recursos: una major taxa de desocupació femenina, una concentració major de dones en ocupacions en condicions precàries, la segregació de les dones en determinats sectors laborals, la bretxa salarial entre sexes, la desigualtat entre dones i homes en l'accés i el control de béns (terra, aigua, herència).

Respecte a les discriminacions que pateixen les dones en el mercat laboral, la Plataforma d'Acció demana als estats que garanteixin la **igualtat de remuneració** de dones i homes, tal com plantejava ja el 1951 el Conveni núm. 100 de l'Organització Internacional del Treball.¹⁷ La bretxa salarial en l'ocupació en el sector estructurat (**formal**) entre dones i homes continua sent un dels indicadors centrals quant a les discriminacions que pateixen les dones: a escala mundial la bretxa es calcula d'una mitjana del 17% (UNIFEM, 2008).

En els últims anys ha disminuït el percentatge de treball **decent**¹⁸, especialment en relació amb el **sector informal o amb ocupacions precàries**, amb tot el que això provoca en termes de falta de garanties socials, falta de possibilitat de reivindicar drets i organitzar-se col·lectivament, perill d'abusos i assetjament sexual, etc. (DAW, 2009).

De fet, tal com ha confirmat l'informe d'UNIFEM 2008-2009, les dones continuen sent majoria en el mercat informal: a les regions en desenvolupament entre la meitat i els dos terços de les dones tenen una ocupació vulnerable. En les ocupacions formals, els sectors més feminitzats són també els menys qualificats i els més mal remunerats: les dades continuen mostrant una realitat en què les dones són majoria en el sector agrícola, així com en el sector dels serveis de cura (DAW, 2009).

¹⁶ La divisió sexual del treball assigna a les dones l'àmbit privat i als homes l'àmbit públic, amb les opcions diferenciades que això implica en relació a l'accés als recursos i a les oportunitats.

¹⁷ Conveni relatiu a la igualtat de remuneració entre la mà d'obra masculina i la mà d'obra femenina per un treball del mateix valor, conclòs per l'OIT a Ginebra, 1951.

¹⁸ Definit per l'OIT com el treball a jornada completa, amb contracte regulat i de llarga durada, d'acord amb la legislació laboral del país i amb cobertura de la seguretat social.

Per tant, els ODM manifesten la necessitat de reconèixer el treball com un element fonamental i imprescindible en la lluita contra la pobresa, considerant que, segons les dades reportades per UNIFEM, encara hi ha 1500 milions de persones amb un treball vulnerable, entre les quals les dones representen un 51,7%. A més a més, UNIFEM destaca que “a l'Àfrica Subsahariana i a l'Àsia Meridional, vuit de cada deu dones treballadores tenen ocupació vulnerable” (UNIFEM, 2008: 120).

En l'actual **context globalitzat**, els estats intervenen cada vegada menys en la gestió i reglamentació dels mercats. Així, en contradicció amb el que planteja la Plataforma, el seu camp d'acció va desapareixent. Tal és el cas de les zones d'elaboració de productes per a la importació, que han augmentat enormement en els últims trenta anys. Les persones que treballen en aquestes zones franques, en què no és vigent cap dret laboral ni mediambiental, són majoritàriament dones (UNIFEM, 2008). Són zones en què les condicions de treball són mínimes: els contractes són temporals i sense cobertura per part de la seguretat social, les jornades laborals són extremament llargues i sense possibilitat d'organitzar-se en sindicats per reivindicar els drets bàsics (OXFAM, 2004).

En considerar la condició econòmica de les dones en la societat, és necessari tenir en compte la desigual càrrega de treball familiar que tenen les dones. La **càrrega total de treball** que elles han d'exercir (fora de la llar, de cura, les activitats per a la comunitat) fa que dones i homes no tinguin les mateixes oportunitats respecte a l'ocupació, a la participació política, a la possibilitat d'oci i de descans. De fet, la campanya **Mou-te per la igualtat. És de justícia** fa èmfasi

en el treball dut a terme per les dones a la llar, visibilitzant l'aportació d'aquest treball a la societat i les seves conseqüències respecte a l'equitat de gènere. Pel que fa al treball de cura, la Plataforma encoratja perquè es facilitin, tant a les mares com als pares, mesures de **conciliació** de les responsabilitats laborals i familiars, i manifesta la urgent necessitat que els **homes** comparteixin les responsabilitats de cura.

Com a conseqüència d'una major participació de les dones en l'ocupació i una menor cobertura social pública, s'externalitzen les tasques de cura de les persones dependents a dones, en la gran majoria, migrades. D'aquesta manera es resol la demanda d'assistència de les societats del Nord, però sense garantir, la majoria de les vegades, condicions laborals justes a les cuidadores.

En definitiva, és important considerar les particulars condicions d'aquelles **dones migrants** que troben ocupació (formal i informal) en l'assistència a les persones dependents o a la infància. Aquest fenomen ha aconseguit dimensions molt àmplies, en una situació en què les societats occidentals cada vegada estan més envellides i hi ha cada vegada menys recursos per facilitar serveis públics d'assistència. Aquest fenomen es pot considerar un altre element estratègic de l'anàlisi de la globalització amb perspectiva de gènere, ja que combina l'estudi de les migracions amb l'estudi de les noves organitzacions de l'estat del benestar.¹⁹

¹⁹ Aquest fenomen ha estat definit com les cadenes globals de la cura, per les quals les dones que migren es fan càrrec de la cura de les persones dependents, moltes vegades en condicions de particular vulnerabilitat i, al seu torn, al país d'origen altres dones (mares, àvies, etc.) cuiden de la seva descendència. L'estudi d'aquestes cadenes, el fet que les responsabilitats de la cura es transfereixen de dones a dones a nivell mundial, és un eix estratègic fonamental en l'anàlisi dels processos de globalització (Sassen, 2003).

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

La cooperació catalana fa referència al treball familiar i de cura en el seu **Pla Director 2007-2010**. En el marc de les disposicions relatives a l'apoderament de les dones, s'estableix, entre els resultats, contribuir al reconeixement i a la visibilització de la "participació no remunerada de les dones en l'economia".

El *Pla de polítiques de dones del govern de la Generalitat de Catalunya 2008-2011* inclou entre els seus objectius la reorganització dels treballs perquè es tingui en compte en la planificació de les polítiques l'existència del treball de cura, i per impulsar un canvi de model en què els homes siguin coresponsables d'aquestes tasques.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera d'economia de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Prendre mesures eficaces per lluitar contra les discriminacions que pateixen les dones en el mercat laboral, conscients que sense un repartiment de les responsabilitats de cura entre dones, homes i serveis públics no es pot avançar.
- ▶ Garantir que el treball domèstic externalitzat exercit per dones (majoritàriament migrants) no segueixi sota un buit de garanties jurídiques, amb una atenció especial cap a les dones que no estan en condicions legals regulars.
- ▶ Tenir en compte les conseqüències i els impactes desiguals sobre dones i homes de les polítiques macroeconòmiques i comercials, amb una atenció especial a la vulnerabilitat de les dones en un context de crisi econòmica.
- ▶ Fomentar l'apoderament de les dones com a eix d'actuació indissolublement connectat amb qualsevol acció en relació amb els drets econòmics de les dones, amb atenció especial a les joves, les dones de baixos ingressos, les dones grans, etc.

3.2.7. Les dones en l'exercici del poder i la presa de decisions

“La participació igualitària de les dones en la presa de decisions no sols és una exigència bàsica de justícia o democràcia sinó que pot considerar-se una condició necessària perquè es tinguin en compte els seus interessos. Sense la seva participació activa i la incorporació dels seus punts de vista a tots els nivells del procés d'adopció de decisions no es podran aconseguir els objectius d'igualtat, desenvolupament i pau”. (Plataforma d'Acció)

Encara que l'augment dels llocs ocupats per dones als parlaments nacionals representi una de les prioritats de l'ODM3, en l'actualitat encara falta perquè la representació parlamentària de les dones assoleixi l'objectiu fixat del 30%. Al gener de 2009 la mitjana mundial d'escons ocupats per dones era del 18%, amb notables diferències segons la regió del món (ONU, 2009).

Considerant els òrgans governamentals, al març de 2009 a nivell global només 15 dones eren caps d'Estat o de govern, representant un increment respecte a les 9 del 2000 i a les 12 del 1995 (ONU, 2009). A més a més, les dones en els governs es troben en els sectors considerats femenins, com els de les polítiques socials, però estan absents en altres àmbits considerats masculins, com els dels pressupostos, la seguretat i la política exterior (UNIFEM, 2008).

Els estats han d'abordar activament els elements que impedeixen l'accés de les dones al sistema polític. Per exemple, el **sistema electoral** influeix profundament en la presència de les dones als parlaments. En un sistema electoral proporcional els vots es distribueixen depenent dels percentatges obtinguts per cada partit, així que aquests poden tenir més llibertat d'inserció de dones en les llistes presentades en les eleccions. En canvi, en els sistemes majoritaris en què es vota la persona candidata per representar el partit o la coalició, els partits generalment no presenten una dona. Les dades aportades per UNIFEM confirmen que:

“(...) dels 176 països per als quals es va disposar de dades el 2007, la mitjana mundial corresponent als sistemes de representació proporcional era del 20,7% d'escons parlamentaris ocupats per dones, en comparació amb els països amb altres sistemes, diferents de la representació proporcional, per als quals la mitjana era del 13,3%.” (UNIFEM, 2008:21)

Les **quotes** representen una altra mesura positiva recomanada per la Plataforma d'Acció per aplicar-la a les lleis electorals i als partits polítics. Segons les dades de 2008, dels 22 estats en què les dones excedeixen el percentatge del 30% de presència en les assemblees parlamentàries, 18 apliquen algun tipus de quota.

No obstant això, el problema de la **infrarepresentació** de les dones en la política institucional no es pot considerar només com una qüestió de xifres, sinó que s'han d'analitzar les raons estructurals per les quals les dones segueixen quedant-se fora de l'esfera pública. Aquestes estan relacionades amb la divisió sexual del treball que, com ja s'ha afirmat, ubica les dones en l'àmbit privat, considerat com a no-polític, i als homes en l'àmbit públic, considerat com el lloc de la representació i gestió dels interessos comuns i, per tant, àmbit polític.

Cal considerar que el model general de la participació política implica temps per dedicar-se a l'acció pública,

deixant molt poc espai per a allò que s'ha relacionat amb la cura de les persones: és a dir, tenir el temps per exercir el conjunt d'activitats necessàries per a la sostenibilitat quotidiana de la vida humana, eix fonamental per al desplegament econòmic dels països i el benestar de les seves poblacions. Justament per aquest estret vincle entre les responsabilitats de cura i l'exercici del poder polític, la campanya **Mou-te per la igualtat. És de justícia** relaciona l'àmbit considerat públic de la participació amb l'àmbit considerat privat de la cura, centrant els seus esforços en el tema "La participació política i el lideratge de les dones" juntament amb "La valoració de l'economia de la cura i l'apoderament de les dones".

Com a conclusió és important destacar que la participació de les dones en els diferents nivells de la representació política i del govern no garanteix de per si la implementació d'accions cap a l'equitat de gènere o de reivindicació dels drets de les dones. La participació política de les dones és una qüestió de justícia i no es justifica pels continguts d'igualtat que suposadament les dones portarien als fòrums públics.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

Les accions d'apoderament de les dones en la cooperació catalana al desenvolupament comprenen "Visibilitzar i promoure la representació i participació paritàries i estables de les dones en les estructures de poder i en la presa de decisions en tots els nivells i àmbits" (Objectiu estratègic 5.3, Pla Director 2007-2010). En aquest marc, els resultats que es plantegen concerneixen a l'enfortiment de les organitzacions de dones i les institucions que s'ocupen de polítiques d'equitat de gènere als països amb els quals coopera Catalunya. A més a més, es preveuen accions per augmentar la capacitat de lideratge de les dones.

A Catalunya hi ha una forta participació de les dones en el teixit associatiu de la societat civil, tal com registra el **Pla de polítiques de dones**: el 2006 hi havia 1.226 associacions de dones. Respecte a la participació en la política institucional, tot i que hi hagi hagut un constant progrés, encara no s'ha aconseguit la paritat, i les dones representen el 35,6% al Parlament de Catalunya per a la legislació 2006-2010, mentre que de totes les alcaldies, només el 12,5% són ocupades per dones.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera d'exercici del poder i presa de decisions de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Concretar amb una assignació pressupostària i actuacions específiques les disposicions que promouen la participació política de les dones i el seu apoderament.
- ▶ Recolzar els esforços de les organitzacions de dones i feministes que treballen tant al territori català com als països amb què Catalunya coopera.
- ▶ Exigir dels mitjans de comunicació majors informacions sobre les aportacions de les dones a la vida política, i sancionar les pràctiques discriminatòries cap a les dones que ocupen llocs de representació política.
- ▶ Centrar les accions cap a la promoció de l'accés de les dones als espais de poder que en continuen sent excloses, especialment de les polítiques econòmiques, la política exterior, el pressupost, etc.
- ▶ Connectar les mesures de promoció de la participació política de les dones amb les mesures de coresponsabilitat dels homes en el treball de cura i familiar.
- ▶ Tenir en compte les diferències en les situacions de les dones joves, de les dones migrants (sobretot en situació irregular), de les dones de baixos ingressos, de les que tenen persones dependents a càrrec, etc.

3.2.8. Mecanismes institucionals per a l'avanç de les dones

“Els mecanismes nacionals adopten formes diverses i tenen una eficàcia desigual, i en alguns casos s'han reduït. Marginats sovint en les estructures nacionals de govern, aquests mecanismes es veuen, ben sovint, perjudicats a causa de mandats poc clars, falta de personal, capacitat, dades adequades i recursos suficients i un suport insuficient dels dirigents polítics nacionals”. (Plataforma d'Acció)

Ja s'ha assenyalat que el compromís de la comunitat internacional amb la signatura de la Plataforma de Beijing es dirigeix cap a la **dobla estratègia del mainstreaming de gènere**: d'una banda, treballar cap a l'apoderament de les dones per eliminar els obstacles que entrebanquen el seu avanç i, simultàniament, considerar les dimensions de les relacions de gènere en totes les polítiques i els programes, per valorar el seu impacte, en les dones i en els homes, abans de prendre decisions. Són les relacions de gènere i el poder els elements que aquesta estratègia posa al centre de les negociacions polítiques, de tal manera que tant els homes com les dones es transformen en actors responsables per al canvi, i el conflicte es concentra en la **distribució del poder** i no en les dones.

D'una banda, encara que els **ODM** reconeguin la discriminació cap a les dones en el gaudi d'alguns drets (com per exemple l'educació), no han incorporat l'equitat de gènere com a objectiu transversal, allunyant-se de la doble estratègia de **mainstreaming** plantejada per la Plataforma.

Al moment de la signatura de la Plataforma d'Acció, encara que en gairebé tots els estats s'havien creat mecanismes institucionals per a l'avanç de les dones, la Plataforma va reconèixer que aquests mateixos dispositius no tenien eficàcia. La falta de **compromís polític** en els nivells superiors de l'estructura dels estats impedia que l'equitat de gènere es convertís en un objectiu estratègic de les polítiques plantejades.

En conseqüència, la Plataforma estableix alguns objectius estratègics imprescindibles per donar efectivitat als mecanismes institucionals d'equitat de gènere. D'una banda, disposa crear o enfortir els mecanismes institucionals existents mitjançant les següents mesures:

Posicionar els esmentats mecanismes en les esferes més altes del govern, perquè el compromís i la responsabilitat política cap a l'equitat de gènere sigui la major possible;

Disposar de recursos pressupostaris suficients i d'una adequada capacitat professional;

Crear mecanismes i processos institucionals de planificació descentralitzada, perquè es garanteixi la participació de la societat civil i de les organitzacions no governamentals;

Establir oportunitats de coordinació efectiva amb el conjunt dels organismes governamentals per poder exercir la necessària influència en el conjunt de les polítiques.

D'altra banda, encoratja perquè estiguin disponibles les **dades i les informacions necessàries** per poder planificar i avaluar realment les accions amb una perspectiva de gènere. Considerada la importància central de les activitats de diagnòstic i d'avaluació, la Plataforma vetlla perquè es recullin, compilin, analitzin i presentin periòdicament dades desglossades per edat, sexe i altres indicadors socioeconòmics pertinents.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

A més a més, la Plataforma exhorta que es creïn mecanismes per reunir dades sobre els treballs no remunerats, com els duts a terme per les dones en el sector agrícola o el treball de cura en l'àmbit familiar, així com informacions respecte a l'ús desigual del temps que s'aprecia entre les dones i els homes en relació a la càrrega total de treball, tant remunerat com no.

Malgrat la importància i amplitud del compromís, l'informe de seguiment de la Plataforma d'Acció subratlla els nombrosos obstacles que troben els estats per convertir en accions concretes el *mainstreaming* de gènere i l'enfortiment institucional. La **falta de recursos** és un problema que impedeix l'eficàcia de qualsevol mena d'acció: en general es detecta una distància significativa entre les necessitats reals i els recursos assignats per a l'equitat de gènere. En la realitat de la pràctica institucional, els mecanismes d'equitat de gènere són molt febles, amb poc personal qualificat i escassetat de recursos financers.

Així mateix, és generalitzada la marginalització dels mecanismes d'equitat de gènere en relació amb la resta d'institucions governamentals. L'equitat de gènere es continua concebant com una qüestió d'interès exclusiu de les dones, sense prioritat política. Això comporta una pràctica inexistent d'avaluació i rendició de comptes respecte a les actuacions executades. Així, UNIFEM denuncia que:

“És excessiu el nombre de països, fins i tot alguns on la constitució i les lleis ho prohibeixen, on es nega a les dones la mateixa paga per igual treball; on són objecte d'assetjament sexual en el treball; o on se les acomiada si queden embarassades. (...). Dones que han estat víctimes de violència sexual potser trobaran jutges que afavoreixen els agressors i potser no rebin cap reparació pel seu patiment. Quan no es compleixen les garanties de respecte als drets de les dones, on poden acudir aquestes dones per ser compensades? Qui respon a les dones?” (UNIFEM, 2008:1).

La cooperació catalana al desenvolupament ha incorporat l'equitat de gènere com a **objectiu transversal** del seu Pla Director, adoptant així la doble estratègia de *mainstreaming* de gènere recomanada a la Plataforma d'Acció: impulsar l'apoderament de les dones en els processos de desenvolupament i considerar les dimensions de les relacions de gènere en totes les polítiques i actuacions de la cooperació.

Respecte al context de Catalunya, la transversalització de la perspectiva de gènere en el conjunt de les polítiques de les administracions representa un dels principis rectors de *l'Estatut de Catalunya* (art.41.2), a més de constituir el primer eix d'actuació del *Pla de Politiques de Dones*. En els últims anys hi ha hagut elements d'avanç com l'establiment de comissions interdepartamentals per coordinar les actuacions cap a l'equitat de gènere, així com la posada en marxa de programes de formació o l'existència de mecanismes legislatius com els informes d'impacte de gènere.²⁰

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de mecanismes institucionals de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Concretar amb assignacions pressupostàries i actuacions específiques les disposicions sobre transversalitat de l'equitat de gènere.
- ▶ Posar una atenció particular a la formació i capacitat de tot el personal, perquè es pugui incorporar en la pràctica quotidiana la concepció de l'equitat de gènere com a canvi en les relacions de poder entre homes i dones i no com una qüestió concernent només a la condició d'aquestes últimes.
- ▶ Impulsar el *mainstreaming* de gènere.
- ▶ Apostar per mecanismes més efectius d'obtenció de dades desagregades, de processos de diagnòstic i d'avaluació amb perspectiva de gènere.

²⁰ Establerts per la Llei 4/2001, s'elaboren per l'Institut Català de les Dones abans de l'aprovació de qualsevol llei de caràcter general.

3.2.9 Els drets humans de les dones

“La Plataforma d'Acció reafirma que tots els drets humans, és a dir, els drets civils, culturals, econòmics, polítics i socials, inclòs el dret al desenvolupament, són universals, indivisibles i interdependents i estan relacionats entre si (...) els drets humans de les dones i de les nenes són part inalienable, integrant i indivisible dels drets humans universals”.
(Plataforma d'Acció)

La **Declaració del Mil·lenni** estableix la necessitat d' “ (...) aplicar la **Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona** (CEDAW, 1979)”, reconeixent la centralitat d'aquest instrument internacional respecte als drets de les dones. No obstant això, aquesta proclamació no es reflecteix en els ODM: com s'ha vist, els drets de les dones no representen un element transversal prioritzat en el conjunt dels vuit ODM sinó que estan presents de forma limitada a alguns drets específics (com per exemple l'educació i la salut materna).

En canvi, la Plataforma d'Acció determina amplis objectius estratègics a aconseguir respecte als drets de les dones. En primer lloc, la promoció i la protecció dels drets humans de les dones, que formen part integrant del sistema dels drets humans, com consta tant en el Preàmbul de la Carta de les Nacions Unides, com en la Declaració i el Programa d'Acció de Viena de 1993. La Plataforma d'Acció posa particular èmfasi en la plena aplicació de la CEDAW.

En segon lloc, vetllar perquè l'equitat de gènere i la no discriminació de les dones i les nenes estigui garantida davant la llei i en la pràctica ja que, a la Plataforma d'Acció, es reconeix la bretxa entre l'existència dels drets i el **compromís real** dels governs perquè les persones puguin gaudir d'ells. Aquest esforç implica revisar les lleis nacionals, incloses les normes consuetudinàries i les pràctiques jurídiques, en totes les esferes del dret de

família, del dret civil, penal, laboral, comercial, així com els drets sexuals i reproductius. Així mateix, significa garantir l'existència de mecanismes d'assistència i reparació enfront de les violacions dels drets humans i l'accés de les dones a aquests mecanismes.

En tercer lloc, fomentar l'adquisició de **coneixements jurídics elementals** per part de les dones, que sovint ignoren l'existència dels drets dels quals són titulars. Per això, la Plataforma d'Acció promou l'educació en drets per al conjunt de la societat i per al funcionariat dels estats i la traducció en els idiomes locals de les lleis i els instruments jurídics existents.

En el seu primer article, la CEDAW defineix les discriminacions contra les dones com:

“(..) tota distinció, exclusió o restricció basada en el sexe que tingui com a objecte o resultat menyscarbar o anul·lar el reconeixement, gaudi o exercici per la(les) dona(es), independentment del seu estat civil, sobre la base de la igualtat de l'home(s) i la(les) dona(es), dels drets humans i les llibertats fonamentals en les esferes política, econòmica, social, cultural i civil o en qualsevol altra esfera”.

Malgrat la pràctica universalitat de les ratificacions de la CEDAW, hi ha encara alguns estats que segueixen sense formar part de la Convenció, entre ells es troben els Estats

Units, l'Iran, Somàlia i el Sudan. A més a més, malgrat que la Plataforma explícitament dissuadeixi de fer-ho, molts estats l'han ratificada recorrent a un gran nombre de *reserves*, posant en perill l'aplicabilitat real dels principis de la Convenció.²¹ Des del 2000 els instruments de la CEDAW han estat reforçats amb la institució d'un **Protocol Facultatiu** que, lamentablement, fins avui ha estat ratificat només per 99 estats.²² Aquest Protocol autoritza el Comitè de la CEDAW a rebre les peticions de les persones físiques o jurídiques que considerin que hagin estat víctimes d'una violació dels drets establerts per la CEDAW. A més a més, la CEDAW mitjançant el seu Comitè, ha anat implementant altres instruments de seguiment, com l'anàlisi dels informes nacionals presentats pels estats cada quatre anys, que expliquen i justifiquen les mesures legislatives, jurídiques, administratives i d'altra índole que han adoptat.

Finalment, la Plataforma d'Acció reconeix la "funció catalítica" que les **organitzacions de dones**, els **grups feministes** i les **organitzacions no governamentals** exerceixen en la promoció dels drets humans de les dones, mitjançant l'establiment de xarxes, el suport per al gaudi dels mecanismes de tutela, la facilitació a l'accés a la informació i a la capacitació en tema de drets humans de les dones.

La cooperació catalana al desenvolupament estableix entre els **objectius transversals** del Pla Director 2007-2010 "Promoure el respecte integral i la consolidació dels drets humans, la governança i l'enfortiment del teixit social".

En l'ordenament jurídic català, l'equitat de gènere representa un valor reconegut, trobant-se entre els principis rectors de ***l'Estatut de Catalunya*** i consagrant el dret de les dones al

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

" (...) lliure desenvolupament de la seva personalitat i capacitat personal, i a viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i tot tipus de discriminació. Les dones tenen dret a participar en condicions d'igualtat d'oportunitats amb els homes en tots els àmbits públics i privats". (article 19: Drets de les Dones)

Actualment està en procés d'aprovació el **Projecte de llei per a una nova ciutadania i per a la igualtat entre dones i homes**. El projecte de llei reconeix el paper social i econòmic del treball de cura i la necessitat de la seva redistribució igualitària entre dones i homes, així com la garantia del dret a una vida sense violència masclista i al ple gaudi dels drets sexuals i reproductius de les dones.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de drets humans de les dones de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Concretar, amb una assignació pressupostària i actuacions específiques, l'objectiu transversal de drets humans del Pla Director.
- ▶ Promoure i difondre el coneixement de la CEDAW, del seu Protocol Facultatiu i de totes les seves recomanacions. A més a més, donar a conèixer els mecanismes de tutela de les persones físiques o jurídiques enfront d'una violació de la Convenció (Protocol Facultatiu).
- ▶ Impulsar que els drets humans de les dones s'incloguin en els programes d'estudi del currículum escolar.
- ▶ Promoure una feina de capacitació i sensibilització del funcionariat de l'Estat -inclòs el personal judicial, policial i docent- perquè estiguin garantides en les seves actuacions la no discriminació i l'equitat de gènere.
- ▶ Reconèixer la necessitat d'accions formatives i d'informació que qüestionin la masculinitat hegemònica i els estereotips de gènere.

²¹ Vegeu la nota número 9 per al significat jurídic de reserva.

²² Dada revisada en data 11.01.2010 en el web de les Nacions Unides

3.2.10. Les dones i els mitjans de difusió

“Cal suprimir la projecció constant d'imatges negatives i degradants de les dones en els mitjans de comunicació (...). Els mitjans impresos i electrònics de la majoria dels països no ofereixen una imatge equilibrada dels diversos estils de vida de les dones i de la seva aportació a la societat en un món en evolució”. (Plataforma d'Acció)

Sota l'impuls de la societat civil i de les organitzacions de dones i feministes es va pressionar perquè aquesta àrea de preocupació fos incorporada a la Plataforma d'Acció, visibilitzant així la responsabilitat estratègica que tenen els mitjans de comunicació com a agents claus en el manteniment de les jerarquies de poder i en la perpetuació de les desigualtats de gènere. No obstant això, en els ODM no es fa referència a la manera en què són representades les dones en els mitjans de comunicació.

La Plataforma d'Acció reconeix dos objectius principals en aquesta àrea: d'una banda, la millora de l'accés de les dones als mitjans de comunicació i l'ocupació de càrrecs directius; de l'altra, la promoció d'una imatge equilibrada de les dones, evitant les representacions degradants i estereotipades.

Pel que fa a l'**accés** de les dones a l'estructura dels mitjans, es reconeix a la Plataforma d'Acció i en els documents de seguiment, que la major difusió de xarxes de mitjans de comunicació de dones tant a nivell local, com a nivell nacional i internacional, i els avanços de les tecnologies de la comunicació, han contribuït a un augment de la participació de les dones en el sector de les comunicacions. No obstant això, es reconeix també que el número cada vegada major de dones que treballen en aquest sector no s'ha traduït en una presència rellevant en els llocs de presa de decisió i de poder.

Respecte a la **representació mediàtica** de les dones, els informes de seguiment de la Plataforma d'Acció afirmen que continua sent molt comú la transmissió d'estereotips de gènere i d'imatges negatives de les dones, sense que s'estableixin mecanismes de vigilància ni polítiques educatives i de capacitació professional respecte a l'equitat de gènere (Consejo Económico y Social, 2004).

Els monitoratges mundials dels mitjans de comunicació, com els que s'efectuen des de mitjan anys '90, confirmen una representació asimètrica dels sexes en els mitjans i una substancial **absència** de les dones en la informació: malgrat que les dones constitueixen més de la meitat de la població mundial, només el 21% de les notícies transmeses pels mitjans tenen com a objecte les dones (ja sigui entrevistades o sobre qui versa la notícia).²³

Per tant, el subjecte universal continua sent el masculí, al voltant del qual es mesuren i es representen “les altres”, o sigui les dones, i les pautes de gènere continuen limitant el que “s'ha de fer” i “com s'ha de ser” per encaixar en els **estereotips** de gènere de masculinitat i feminitat.

S'ha de parlar una especial atenció a la forma en què els mitjans de comunicació transmeten les notícies sobre **violència de gènere**. Per exemple:

“No minimitzar ni justificar la conducta de l'agressor com un fet puntual. La conducta de l'agressor no és puntual, sinó el fruit de les seves conviccions masclistes i de no concebre la relació amb una dona com una relació entre iguals. No s'han d'incloure referències que tendeixen a la justificació de la conducta. El crim no és producte d'un “arravatament”, d'una “arrencada de gelosia”, o del resultat dels efectes de les drogues o l'alcohol; o una depressió” (Genera Encuentros, 2008:7)

És important, també, no representar les dones víctimes d'agressions com un grup homogeni, que té característiques comunes com l'escassa formació, una situació socioeconòmica crítica o un particular estil de vida.

²³ Gallagher (2005). Els monitoratges mundials són coordinats entre l'ONG canadenc Media Watch i l'Associació Mundial per a la Comunicació Cristiana (WACC) i analitzen durant un dia la presència de dones i homes en els informatius de premsa, ràdio i televisió dels països que participen a l'enquesta. En el primer monitoratge mundial es van analitzar les notícies a 71 països. En l'últim, de 2005, hi van participar 76 països, i actualment s'ha efectuat un nou monitoratge els resultats del qual es presentaran a la cimera de Beijing+15.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

A Catalunya, en l'àmbit de les comunicacions, es va fer un pas endavant amb l'aprovació de la Llei 2/2000, que va crear la primera autoritat independent reguladora del sector audiovisual de l'Estat, el **Consell de l'Audiovisual de Catalunya** (CAC), amb competència sobre els continguts de la programació dels mitjans audiovisuals autonòmics i locals, tant públics com privats. Respecte a l'activitat del CAC és important subratllar la recomanació de 2004 sobre el tractament de la violència de gènere en els informatius i en els programes d'entreteniment televisiu, que va tenir un recent seguiment mitjançant un estudi sobre els informatius de televisió durant el període d'octubre-desembre de 2007.²⁴

Malgrat aquests instruments i la legislació vigent, a Catalunya es confirma una presència escassa de les dones en els informatius en comparació amb la dels homes. Segons l'últim estudi quantitatiu publicat al març de 2009 pel CAC,²⁵ resulta que més de la meitat de la unitat informativa es refereix exclusivament als homes, el 39,5% fa referència a dones i homes indistintament i un 8,7% només esmenta les dones. A més a més, en línia amb el que detecten els monitoratges mundials en el context internacional, també en els mitjans de comunicació catalans les dones ocupen únicament alguns espais dels informatius, arribant a tenir una presència molt limitada en els sectors "durs" de les notícies, tals com la crònica política i l'economia.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de les dones i els mitjans de difusió de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Impulsar l'adopció, per part dels mitjans de comunicació, dels mecanismes d'autoregulació necessaris per a l'aplicació de la perspectiva de gènere, mitjançant la previsió de mecanismes que regulin la utilització d'un llenguatge no sexista i de continguts de programació no estereotipats.
- ▶ Promocionar la creació i l'ús de llibres d'estil i plans d'igualtat que posin especial atenció a l'equitat de gènere.
- ▶ Comprometre's a nivell polític i financer cap a la formació i capacitatció dirigides a les persones professionals dels mitjans de comunicació.
- ▶ Afavorir els esforços perquè s'incorpori la perspectiva de gènere en les facultats de periodisme i comunicació.
- ▶ Exigir un compromís polític i pressupostari cap a l'equitat de gènere en els nivells directius dels mitjans de comunicació catalans.

²⁴ Valoració del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, Anàlisi del seguiment de les "Recomanacions del CAC sobre el tractament de la violència de gènere".

²⁵ Consell de l'Audiovisual de Catalunya (2009), Informe sectorial trimestral: la presència de les dones en la informació, octubre-desembre 2008, Barcelona.

3.2.11. Les dones i el medi ambient

“Les experiències i contribucions de les dones a un medi ambient ecològicament racional han d'ocupar un lloc prioritari en el programa per al segle XXI. Mentre la contribució de les dones a l'ordenació del medi ambient no rebi reconeixement i suport, el desenvolupament sostenible continuarà sent un objectiu difícil d'aconseguir”. (Plataforma d'Acció)

A nivell internacional, a partir dels anys 90 es van organitzar cimera sobre el medi ambient com la Cimera de la Terra (Rio de Janeiro, 1992) i la Conferència de Rio+10 (Johannesburg, 2002), de les quals van néixer la “Declaració de Rio sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament” i l’“Agenda 21”. A més a més, entre els vuit ODM, l’**ODM7** està específicament dedicat a “Garantir la sostenibilitat del medi ambient”:

- ▶ Incorporar els principis del desenvolupament sostenible en les polítiques i els programes nacionals i invertir la pèrdua de recursos del medi ambient.
- ▶ Reduir a la meitat, per a l'any 2015, el percentatge de persones que no tinguin accés a aigua potable.
- ▶ Haver millorat considerablement, per a l'any 2020, la vida d'almenys 100 milions d'habitants de tuguris.

En aquesta fase actual, s'encoratja per a un **desenvolupament sostenible**, és a dir, un desenvolupament estretament lligat a l'ús i el control respectuos dels recursos existents (naturals, socials i culturals). Aquesta concepció respon a una visió multidimensional del desenvolupament, que va més enllà dels aspectes ecològics: precisa un canvi en els processos ambientals, econòmics, polítics, culturals i socials i comprèn tant la solidaritat intergeneracional com l'equitat social, inclosa l'equitat de gènere.

La Plataforma d'Acció recull aquesta visió complexa del desenvolupament i de l'equitat de gènere, incloent entre les seves esferes prioritàries les qüestions relacionades amb el medi ambient. A la Plataforma es reconeix que les dones estan excloses de la **gestió i la decisió** sobre les polítiques mediambientals. El primer objectiu estratègic d'aquesta àrea assenyalava la inclusió de les dones en els processos de presa de decisió en temes de gestió de recursos mediambientals com un èxit necessari a assolir. Malgrat aquest compromís governamental, l'informe de seguiment de la Plataforma d'Acció explica com les dones encara estan absents d'aquests espais de poder (Consejo Económico y Social, 2004).

Així com és desigual la participació de les dones i dels homes en els processos de decisió de les qüestions mediambientals, també és desigual l'**accés i el control** dels recursos (respecte, per exemple, a la propietat de la terra i a l'accés al crèdit) i els efectes de l'**impacte ambiental**. De fet, els efectes nocius del deteriorament ambiental tenen conseqüències diferents segons la vulnerabilitat social de les persones.

Al seu torn, a causa de les posicions socials desiguals de dones i homes, i als rols de gènere socialment assignats, les dones s'enfronten a conseqüències específiques. Per exemple, sent les principals encarregades del proveïment i de la supervivència familiar, la major escassetat de recursos com l'aigua o la llenya, té un impacte particularment profund en les dones.

Per tot això, la Plataforma d'Acció recomana la integració de la **perspectiva de gènere** en totes les polítiques i programes mediambientals, així com l'avaluació de l'impacte diferent en dones i homes dels efectes d'aquestes mateixes polítiques.

No obstant això, és important no centrar l'atenció només en la concepció de les dones com a víctimes dels canvis ambientals sinó també com a agents fonamentals per al manteniment del medi ambient.

Actualment, la "Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic" (CMNUCC) i el **Protocol de Kyoto** que la complementa són instruments fonamentals respecte a temes mediambientals com l'escalfament atmosfèric. De fet, existeix a nivell internacional un marc normatiu que recomana i, en el cas del Protocol de Kyoto obliga, a prendre algunes mesures respecte el deteriorament ambiental. No obstant això, molt poques vegades es reconeix la necessitat d'identificar les diferents posicions de dones i homes enfront d'aquests temes.

Per exemple, el Comitè de la CEDAW, en una declaració d'agost de 2009,²⁶ va afirmar l'exigència d'incorporar l'equitat de gènere com a principi guia transversal en l'acord de la "XV Conferència Internacional sobre el Canvi Climàtic" a Copenhaguen el desembre de 2009. Malgrat això, no s'ha fet efectiva la seva incorporació.

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

El **desenvolupament sostenible** és un objectiu de la cooperació catalana, tant de tipus transversal com objectiu estratègic específic, tal com contempla el Pla Director 2007-2010. El desenvolupament pel qual aposta la cooperació catalana considera múltiples dimensions: social, cultural, política, econòmica i ambiental.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de les dones i el medi ambient de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Impulsar una participació plena de les dones en la presa de decisions sobre la gestió i les polítiques mediambientals.
- ▶ Vetllar per a una efectiva incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques mediambientals, tant mitjançant obligacions legislatives com mitjançant programes de formació del personal de les institucions encarregades de dur a terme les polítiques.
- ▶ Promoure l'intercanvi amb les organitzacions de dones i feministes mobilitzades en relació amb els recursos mediambientals perquè incorporin les seves aportacions a les actuacions polítiques.

²⁶ CEDAW (2009), Statement of the CEDAW Committee on Gender and Climate Change, New York, Comitè de la CEDAW, sessió número 44

3.2.12. Les nenes

“Les nenes solen ser considerades inferiors i se'ls ensenya a posar-se sempre en últim lloc, amb la qual cosa se'ls lleva el sentit de la seva pròpia dignitat. La discriminació i el descuit de què són objecte en la infància poden ser el començament d'una espiral descendent que durarà tota la vida, en la que la(les) dona(es) es veurà(n) sotmesa(es) a privacions i exclosa(es) de la vida social en general. Han d'adoptar-se iniciatives per preparar la(les) nena(es) a participar, activament i eficaçment i en peu d'igualtat amb el(s) nen(s), en tots els nivells de la direcció en les esferes social, econòmica, política i cultural”. (Plataforma d'Acció)

La Plataforma d'Acció representa un pas més en el camí iniciat per la Convenció dels Drets del Nen de 1989, que és un document jurídic vinculant dirigit a la tutela de les persones menors de 18 anys, incorporant tota la gamma de drets humans: civils, culturals, econòmics, polítics i socials. La Plataforma d'Acció reconeix l'específica situació de les nenes respecte als nens i, per tant, contempla mesures dirigides a promoure els seus drets, a eliminar totes les formes d'actituds i pràctiques discriminatòries, i a fomentar una major sensibilització sobre els seus interessos i necessitats.

Els ODM, en canvi, s'ocupen només d'alguns aspectes relacionats amb els drets de les nenes i dels nens: en particular pel que fa a l'educació (ODM2 i ODM3) i l'accés a la salut (ODM4):

- ▶ Vetllar perquè, per a l'any 2015, els nens i nenes de tot el món puguin acabar un cicle complet d'ensenyament primari.
- ▶ Eliminar les desigualtats entre els sexes en l'ensenyament primari i secundari, preferiblement per a l'any 2005, i en tots els nivells de l'ensenyament abans de la fi de l'any 2015.
- ▶ Reduir en dues terceres parts, entre 1990 i 2015, la mortalitat dels nens menors de 5 anys.

Els àmbits d'interès de la Plataforma d'Acció, en canvi, són extensos i s'ocupen de qüestions tals com la discriminació de les nenes en l'educació i en la formació professional, l'explotació econòmica del treball infantil, la violència contra les nenes i la seva participació en la vida social, econòmica i política. A més a més, la Plataforma d'Acció i les següents revisions fan una particular crida a adoptar mesures respecte la salut reproductiva i sexual de les nenes i les adolescents, a l'eliminació de l'abús sexual i l'explotació de les nenes i les adolescents, a la lluita contra la pornografia infantil i el tràfic de nens i nenes; i a posar fi a pràctiques com la selecció prenatal del sexe, l'infanticidi de nenes, la mutilació genital femenina, els matrimonis precoços i els crims d'honor.

Malgrat aquests compromisos internacionals, les nenes i les adolescents continuen vivint contínues **discriminacions i violències**. Com se subratlla en els documents de preparació de Beijing+15,²⁷ a nivell mundial un terç de les nenes no són registrades en néixer, 64 milions de dones entre els 20 i els 24 anys als països del sud s'han casat abans dels 18 anys, de les persones infectades de VIH el 75% són nenes i noies, dos milions de joves entre els 5 i els 15 anys estan involucrades cada any en la indústria del sexe, moltes nenes han mort a causa de la selecció prenatal basada en el sexe, de l'infanticidi, de la malnutrició i de l'abandonament.

²⁷ Informacions des del lloc web del "Working Group on Girls of the NGO Committee on UNICEF": www.girlsrights.org/Welcome.html

Recomanacions per a la participació a Beijing+15

La Plataforma d'Acció remarca la necessitat d'eliminar les barreres que s'oposen a l'ensenyament de qüestions relatives a **la sexualitat i la salut reproductiva**. L'educació juga un rol central en la presa d'una major consciència de la seva pròpia sexualitat per part de les joves i dels joves. A més a més, la formació hauria d'impulsar cap a una major responsabilitat dels nois respecte als seus comportaments sexuals, a l'ús dels mètodes contraceptius, a les pràctiques de violència i de dominació. Les noies podrien adquirir, amb una formació adequada, major control i poder de negociació en el desenvolupament de la seva vida sexual i major consciència respecte a la importància de la salut sexual i reproductiva.

Com subratllen els informes de seguiment de la Plataforma d'Acció, hi ha encara molt recorregut per fer respecte als drets de les nenes i de les joves:

“És necessari realitzar majors esforços per assegurar un accés més equitatiu a l'ensenyament secundari (...) per eradicar el treball sexual comercial realitzat per menors d'edat i la participació d'aquests en el turisme sexual. S'ha d'insistir més en la reintegració de les nenes després dels conflictes armats, especialment d'aquelles que han estat obligades a seguir a les forces armades i han estat objecte d'explotació sexual. (...) Ha de fer-se un treball d'investigació participatiu sobre la joventut, tenint en compte les qüestions de gènere, especialment en matèria de VIH/SIDA, consum indegut de drogues, prostitució infantil i nens del carrer. (...) S'ha de prestar especial atenció al foment del potencial de lideratge de les nenes i a la seva participació en les organitzacions de joves, incloses les esportives” (Consejo Económico y Social, 2004: paràgraf 495-96-97)

L'esfera prioritària sobre els drets de les nenes comprèn i uneix els drets de la resta d'àrees, però des de la necessitat de tractar aquestes qüestions de manera específica, ja que les situacions de discriminació i de violència que pateixen les nenes tenen característiques pròpies.

Amb aquestes premisses, el present informe recomana en relació a l'esfera de les nenes de la Plataforma d'Acció:

- ▶ Posar una atenció especial en l'educació i la capacitat de les nenes i les joves, amb una particular vigilància de les discriminacions respecte l'educació superior.
- ▶ Promoure l'apoderament individual i social de les nenes i de les joves mitjançant l'enfortiment de les seves organitzacions, perquè es doni suport al seu rol actiu en la societat.
- ▶ Avaluar l'impacte desigual de les polítiques públiques i les polítiques macroeconòmiques en les nenes i les joves.
- ▶ Treballar amb les famílies per a la seva conscienciació i sensibilització respecte als drets de les nenes i de les joves.
- ▶ Desenvolupar el treball de prevenció amb els adolescents i els homes respecte a relacions sexuals respectuoses i lliures de violència.

4. Recomanacions finals per a la participació a la cimera de Beijing +15

L'any 2010 és un moment crucial per a l'avaluació dels èxits en matèria de cooperació al desenvolupament i de drets humans de les dones: tindrà lloc la revisió de la Plataforma d'Acció als quinze anys de la seva aprovació (Beijing+15), així com la revisió dels ODM després de deu anys de la seva entrada en vigor (ODM+10). A més a més, en el 2010 es compleixen 30 anys des que l'estat espanyol va ratificar, el 1980, la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW).

Aquest any és una oportunitat per reflexionar sobre els èxits, els obstacles i els nous reptes d'aquests instruments internacionals en relació amb l'equitat de gènere. Els ODM s'han convertit en el centre de les polítiques governamentals de la cooperació al desenvolupament, per la qual cosa és necessari tenir-los en compte també en la revisió dels altres instruments. En efecte, el programa oficial de revisió de Beijing+15 es planteja **analitzar com la Plataforma d'Acció està contribuint a desenvolupar els ODM amb perspectiva de gènere**.

És per això que al llarg d'aquest informe s'ha posat èmfasi en la correspondència entre les disposicions de la Plataforma i els objectius i metes dels ODM. Tal com s'ha vist, els ODM tenen un enfocament basat en la satisfacció de necessitats bàsiques, mentre que la Plataforma d'Acció es basa en un enfocament de drets que treballa per assolir canvis estructurals en les societats, promovent el *mainstreaming* de gènere.

Per exemple, en l'àmbit de l'educació, els ODM estableixen com a meta bàsica que tant les nenes com els nens acabin el cicle complet d'ensenyament primari, mentre que la Plataforma va més enllà i planteja superar les desigualtats relacionades amb el sexisme del material educatiu i del professorat. En salut, per exemple, els ODM proposen la millora de la salut de les dones en tant que mares, mentre que la Plataforma comprèn una visió de la salut com a dret individual al llarg de tota la vida.

No obstant això, és important subratllar que en la **revisió dels ODM de 2007** s'han afegit metes en afers crucials respecte als drets de les dones i l'equitat de gènere tals com la millora de les condicions de vulnerabilitat de l'ocupació, l'accés als serveis de salut reproductiva i el tractament universal del VIH/SIDA. Malgrat aquestes noves metes, la **violència de gènere** segueix exclosa dels ODM. Això impedeix avançar en el conjunt de les metes del mil·lenni ja que la violència condiciona tots els aspectes de la vida d'una persona: pobresa, salut, ocupació, seguretat, participació política.

La Plataforma d'Acció aporta una visió global de drets i una visió de la societat des d'una òptica multidimensional i, per tant, és útil a l'hora de valorar i aprofundir altres instruments de desenvolupament, com els ODM.

En qualsevol cas, és important subratllar que la Plataforma, com a instrument per a l'acció, té serioses dificultats per a la seva implementació, a causa de l'alt **compromís polític** amb els drets de les dones que exigeix als estats. A més a més, el compromís polític cap a l'equitat de gènere ha de traduir-se en objectius clars, mesurables, obligatoris, i **adequadament pressupostats**, plantejant també indicadors per mesurar els avanços, els resultats esperats i l'impacte de gènere. Dels informes de seguiment de la Plataforma en resulta que els estats i els governs no compleixen de manera adequada amb aquest compromís en la majoria de les esferes d'especial preocupació de la Plataforma.

El compromís cap a l'equitat de gènere i el compliment dels drets de les dones necessita ser assumit com un compromís general de tota la societat. Els drets de les dones i de les nenes i l'apoderament no són "problemes d'elles", sinó que són qüestions centrals per al conjunt de la societat.

Amb aquestes premisses, i per resumir els aspectes analitzats en l'informe, es recomana el següent:

- ▶ Considerar la pobresa com un problema estructural i multidimensional que té a veure amb les relacions de poder.
- ▶ Concebre l'educació com un dret humà imprescindible per al desplegament i un element estratègic fonamental per a l'apoderament de les dones.
- ▶ Considerar que les desigualtats de gènere són un condicionant central en l'estat de salut de les persones.
- ▶ Assumir el fi de la violència com a meta del desenvolupament i com un interès estratègic de dones i d'homes.
- ▶ Treballar per la pau i la fi dels conflictes des de l'equitat de gènere.
- ▶ Visibilitzar la relació de dependència entre el treball remunerat i el treball de cura reconeixent la importància social d'aquest últim.
- ▶ Exigir la participació de les dones en la presa de decisions com a element bàsic per a l'èxit de l'equitat.
- ▶ Executar l'estratègia del **mainstreaming** de gènere com a indispensable perquè l'equitat es converteixi en una prioritat de les polítiques governamentals.
- ▶ Impulsar l'avanç de les dones amb un enfocament de drets i no de satisfacció de necessitats bàsiques.
- ▶ Dialogar amb els mitjans de comunicació perquè siguin un instrument estratègic per al canvi social que impliqui el reconeixement dels drets de les dones.
- ▶ Reconèixer que el desenvolupament sostenible i la seguretat alimentària no són possibles sense l'equitat de gènere.
- ▶ Exigir una especial atenció a les condicions de vida de les nenes i la importància del seu rol actiu en la societat.
- ▶ El compliment d'aquestes recomanacions està estretament vinculat a un real i efectiu diàleg entre la societat civil i les institucions, per reivindicar el compliment dels drets de les dones.
- ▶ La campanya **Mou-te per la igualtat. És de justícia** treballa en aquesta línia: des de la incidència política de la societat civil reclama als governs avanços concrets cap a l'equitat de gènere, que facin efectius els canvis socials necessaris per aconseguir una justícia d'abast global.

5. Bibliografía

5. Bibliografia

- ABEYSEKERA SUNILA (2004), "Development and Women's Human Rights" a *Seeking Accountability on Women's Human Rights: Women Debate the Millennium Development Goals*, WICEJ - Women's International Coalition for Economic Justice, p.6-7.
- CARRASCO BENGUA CRISTINA; SERRANO GUTIÉRREZ MÓNICA (2006), *Compte satèl·lit de la producció domèstica (CSPD) de les llars de Catalunya 2001*, Barcelona, Col·lecció d'Estudis de l'Institut Català de les Dones (ICD).
- CEPAL (2004), *Entender la pobreza desde la perspectiva de género*, Santiago de Chile, Serie Mujer y Desarrollo número 52.
- COLCLOUGH CRISTOPHER et al. (2003), *Educación para todos: hacia la igualdad entre los sexos*, París, Informe de Seguimiento de la EPT en el Mundo, Edición UNESCO.
- CONSEJO DE EUROPA (1998), *Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de "buenas prácticas". Informe final de las actividades del Grupo de especialistas en mainstreaming*, Madrid, Serie documentos número 28, Instituto de la Mujer; Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- CONSEJO DE SEGURIDAD (2000), *Resolución 1325*, S/RES/1325 (2000), Naciones Unidas.
- CONSEJO DE SEGURIDAD (2009a), *Informe del Secretario General presentado de conformidad con lo dispuesto en la resolución 1820 (2008) del Consejo de Seguridad*, S/2009/362, Naciones Unidas.
- CONSEJO DE SEGURIDAD (2009b) Secretario General Naciones Unidas (2009b), *La mujer y la paz y la seguridad: Informe del Secretario General de las Naciones Unidas*, S/2009/465, Naciones Unidas.
- CONSEJO ECONÓMICO Y SOCIAL (2004), *Examen de la aplicación de la Plataforma de Acción de Beijing y de los documentos finales del período extraordinario de sesiones de la Asamblea General titulado "La mujer en el año 2000: igualdad entre los géneros, desarrollo y paz para el siglo XXI"*, Informe del Secretario General en preparación del 49º período de sesiones de la Comisión de la Condición Jurídica y Social de la Mujer.
- CRUZ DE LA CARMEN (2007), *Género, Derechos y Desarrollo Humano*, San Salvador, PNUD.
- DAW-DIVISION FOR THE ADVANCEMENT OF WOMEN (2009), *Women's Control over Economic Resources and Access to Financial Resources, including Microfinance*, New York, Department of Economic and Social Affairs; United Nations.
- GALLAGHER MARGARET (2005), *¿Quién figura en las noticias?*, Toronto, Proyecto Global de Monitoreo de Medios, Asociación Mundial para las Comunicaciones Cristianas (WACC).
- GENERA ENCUENTROS (2008), *Género y comunicación*, América Latina Genera.
- HEGOA; ACSUR (2008), *Mujeres en situaciones de conflicto: reflexiones en clave feminista*, Bilbao; Madrid.
- MOSER ANNALISE (2007), *Gender and Indicators. Overview Report*, BRIDGE; UNDP.
- MURGUIALDAY CLARA; VAZQUEZ NORMA (2005), *Un pas més: avaluació de l'impacte de gènere*, Barcelona, Cooperació.
- MURGUIALDAY CLARA, *Intereses y necesidades de género*, en Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo, HEGO A <http://dicc.hegoa.efaber.net/listar/mostrar/112>
- ONU (2009), *Objetivos de Desarrollo del Milenio: Informe 2009*, Nueva York.
- OXFAM (2004), *Más por menos: El trabajo precario de las mujeres en las cadenas de producción globalizadas*, Alcobendas, OXFAM; Comercio con Justicia.
- ROSET FÀBREGA MONTSERRAT; PAGÈS HERAS EUGÈNIA; LOJO SUÁREZ MIRTA; CORTADA ANDREU ESTHER (2008), *Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre*, Barcelona, Institut Català de les Dones (ICD).
- SÁNCHEZ OLGA (2009), *Incidencia feminista a favor de las mujeres víctimas del conflicto armado en Colombia*, Informe Ruta Pacífica de las Mujeres, Consorci Cooperació; Lliga dels Drets dels Pobles; Entrepobles.

5. Bibliografia

SASSEN SASKIA (2003), *Contradeografías de la globalización. Género y ciudadanía en los circuitos transfronterizos*, Madrid, Traficantes de Sueños.

SIPRI- Stockholm International Peace Research Institute (2009), *SIPRI Yearbook 2009: Armaments, Disarmament and International Security*, Oxford University Press.

TORNS TERESA; CARRASQUER PILAR; PARELLA SÒNIA; RECIO CAROLINA (2007), *Les dones i el treball a Catalunya: mites i certeses*, Barcelona, Col·lecció d'Estudis de l'Institut Català de les Dones (ICD).

UNFPA - United Nations Population Fund (2005), *Estado de la Población Mundial 2005: la Promesa de Igualdad*.

UNIFEM (2008), *¿Quién responde a las mujeres? Género y rendición de cuentas*, Nueva York, Informe 2008-2009 de la Serie "El progreso de las mujeres en el mundo".

WATKINS KEVIN et al. (2008), *Superar la desigualdad: por qué es importante la gobernanza*, París, Informe de Seguimiento de la EPT en el Mundo, Edición UNESCO.

WEDO – Women's Environment and Development Organization (2005), *Beijing Betrayed*.

ZABALA IDOYE (2006), *El Banco Mundial y su influencia en las mujeres y en las relaciones de género*, Bilbao, Cuadernos de Trabajo número 41, HEGOA.

Documents de referència:

Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW), 1979.

Plataforma d'Acció de Beijing (PdA), 1995.

Beijing+5 "Dona 2000: Igualtat entre els gèneres, desenvolupament i pau per al segle XXI" Període de Sessions Extraordinàries de l'Assemblea General, 2000.

Beijing+10 "Examen i avaluació de la Declaració i la Plataforma d'Acció de Beijing" Període de Sessions Extraordinàries de l'Assemblea General, 2005.

Declaració i Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), 2000.

Estatut d'Autonomia de Catalunya, 2006.

Llei 26/2001, de 31 de desembre, de Cooperació al Desenvolupament.

Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament (2007-2010).

Pla de Polítiques de Dones del Govern de la Generalitat de Catalunya (2008-2011).

Llei del dret de les dones a eradicar la violència masclista, 2008.



Cofinançiat per:



Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

